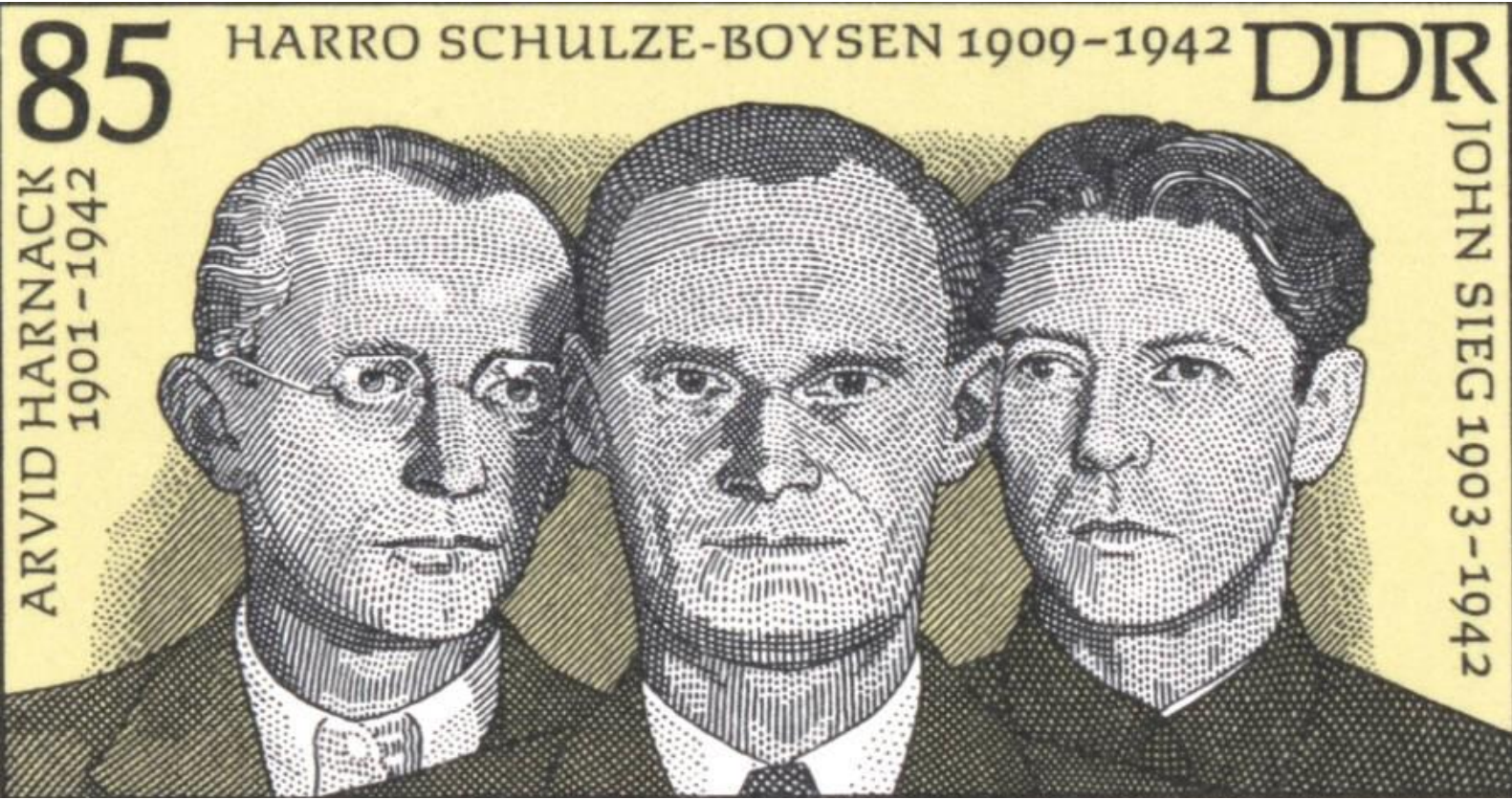

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi

KIZIL ORKESTRA

ALİ HAZER DENİZ

GİRİŞ

Günümüzde istihbarat tarihine ilişkin analizlerin akademik çalışmalara katkı sunması önem arz etmektedir. Bu çalışmayla, Sovyetler Birliği döneminde faaliyet gösteren Kızıl Orkestra (*The Red Orchestra*, *Rote Kapelle*) isimli istihbarat biriminin yapısı ve işleyişi incelenmiştir.

“Kızıl Orkestra”yı inceleyen kapsamlı akademik çalışmalar ve kaynaklar sınırlı sayıdadır. Kızıl Orkestra ağı, GRU (Glavnoye Razvedyvatel'noye Upravleniye, Sovyetler Birliği Savunma Bakanlığı Genel İstihbarat Dairesi) mensubu Polonyalı Yahudi komünist Leopold Trepper tarafından 1935-1936 yıllarında kurulmuş, öncelikle Almanya’da, İngiltere’de, Belçika’da, İsviçre’de, Fransa’da ve Hollanda’da istihbarat faaliyetlerine başlamıştır. Joseph Stalin, Adolf Hitler’in “Barbarossa” operasyonu ile Sovyet Birliği’ni işgal planı hazırladığı ve Hitler’in harekete geçeceği bilgisini, Kızıl Orkestra isimli istihbarat

ağından/biriminden almıştır. Nazilerin, Sovyetler Birliği'nin işgaline ilişkin aynı nitelikteki istihbaratı GRU'nun kaynakları, Richard Sorge ve NKVD (Naródný komissariát vnútreñnih del, Sovyetler Birliği İçişleri Halk Komiserliği) tarafından da teyit edilmiştir. Nazi rejimi karşıtları tarafından oluşturulan, Sovyet komünistleri tarafından faaliyetleri yürütülen ve Sovyetler Birliği'nin GRU teşkilatı mensubu Leopold Trepper tarafından yönetilen bu yapılanmanın yarı bağımsız niteliği taşıyan yapısı karmaşıktır ve tartışmalıdır. Ayrıca Sovyet Birliği İstihbarat Tarihi ve ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı geliştirmiş olduğu strateji ve politikaların akademik çalışmalara konu edilerek araştırılması günümüzdeki ortaya çıkmış olan atmosferin yorumlanmasında önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Kızıl Orkestra isimli GRU'ya bağlı olarak çalışan istihbarat biriminin çalışma şekli ana hatlarıyla incelenmiştir. Stalin döneminde, savaş zamanında ve en yüksek dereceli kriz dönemlerinde Sovyetler Birliği'nin istihbarat ağının Sovyetler Birliği'nin sınırları dışında nasıl işlediğinin analize edilebilmesi bakımından “Kızıl Orkestra” isimli birimin çalışma şeklinin ve faaliyetlerinin etüt edilmesi günümüzdeki hadiselerin yorumlanması için araştırmacılara katkıda sunacaktır. Bu çalışmada, İngilizce ve Rusça yabancı kaynaklar kullanılarak nitel veri analiz yöntemi kapsamında karşılaştırma yapılarak “Kızıl Orkestra” istihbarat biriminin nasıl kurulduğuna, yöneticisinin kısa biyografisine, söz konusu birimin çalışma şekline, yapısına ve faaliyetlerine ilişkin temel kaynaklar kullanılarak yer verilmiştir.

Kızıl Orkestraya ilişkin kaynak taramasında dört çeşit kaynak bu analiz kapsamında tespit edilmiştir. Konuya ilişkin kaynakları dört nitelikte gruplamak mümkündür. Birincisi araştırma- inceleme kitaplarıdır. İkincisi; Rusya'da, Çekya'da, Almanya'da sonradan araştırma inceleme-kitaplarına kaynaklık eden doğrudan kullanılan arşiv kayıtları (Çekya ve Almanya'da araştırmacıların istifadesine sunulan) ve resmi kaynaklardır. Üçüncüsü, söz konusu döneme ilişkin istihbaratçıların anılarını yazmış oldukları biyografik kitaplar ve Nazi soykırımının mağdurları olan hem Kızıl Orkestra üyelerinin akrabalarıyla hem de diğer ilgili kişilerle yapılan röportajlardır. Bu verilerin bir kısmının kaynağı açık kaynakların dışındaki bilgilerden oluşmaktadır. Dördüncüsü, genel anlamda konuya ilişkin bölümler içeren monografik akademik çalışmalardır. Örneğin, Anna Nelson “Red Orchestra” isimli kaynakta, Almanya'da yaşayan akademisyenlerin yardımıyla Berlin'deki dikkate değer bir kurum olan Gedenkstätte Deutscher Widerstand'a (Alman Direniş Anıtı Müzesi) ve onun Alman

direnişiyle ilgili titizlikle bir araya getirilmiş arşivlerinden, sergilerinden yararlanarak hayatta kalan Kızıl Orkestra üyesi Greta Lorke Kuckhoff ile yapmış olduğu görüşmelerin ve Kızıl Orkestra'nın başka bir üyesinin oğlu sanatçı Stefan Roloff ile yapmış olduğu röportajların çalışmasına yön verdiğini ifade etmiştir (Nelson, s.14).

Gilles Perrault ise röportajların, Gestapo ve Abwehr'in raporlarının, Alman mahkemeleri tarafından kaleme alınan tutanakların, belgelerin ve kitabında ismini veremeyeceği bazı kişilerle yapmış olduğu görüşmelerce edinmiş olduğunu vurgulamıştır (Perrault, s.630). Shareen Blair Brysac ise kitabında eşinin babasının Arvid Hannack'ın (Kızıl Orkestra Berlin Grubu Direktörü) arkadaşı olduğu, Hannack'ın Rockefeller bursu ile ABD'de eğitim aldığı sırada tanıştıklarını, bu yüzden bu hususun kitabına kaynaklık ettiğini, ABD'de sonradan kamuoyunun erişimine sunulmuş CIC (The Counter Intelligence Corps) CIA(Central Intelligence Agency), FBI (Federal Bureau of Investigation) ve başkaca diğer askeri istihbarat arşivlerinden yararlandığını, Sovyetler Birliği'nde de 1991 yılında Hannack (Kızıl Orkestra Berlin Direktörü) dosyasına ilişkin arşivlerin erişilebilir hale geldiğini, Çekya'da askeri arşivlerden yararlandığını, Roosevelt'in Berlin Büyükelçisinin kızıyla, Milred Fish'in mektuplaşmalarını, Marthe Dodd ile yapmış olduğu röportajın, Midred'i tanıyan eski istihbaratçılarla röportajlarının ve Alman diplomatların yardımıyla Hannover Mahkeme kayıtlarını kaynak olarak kullandığını belirtmiştir (Brysac, ss. IX-XI).

Söz konusu bu kaynaklar, ağırlıklı olarak Kızıl Orkestra'nın Almanya oluşumuna yer vermişlerdir. Leopold Trepper'in anılarını yazmış olduğu kitap bu çalışma bakımından temel kaynaktır. Zira Kızıl Orkestra'yı en ayrıntılı ve anlaşılır biçimde tasvir eden kaynaktır. Bu husustaki, en önemli ayrıntı Kızıl Orkestra'nın Berlin ve Brüksel grubunun birbirleriyle doğrudan bağlantılarının olmamasıdır(Nelson, s.217). Bu husus, Trepper tarafında teyit edilmektedir. Yani Trepper, Berlin grubunu aktif bir şekilde inşa etmemiş olup doğrudan bağlantıya geçmemiştir (Trepper, ss.89-127). Nelson, Brysac ve Perrault Kızıl Orkestra'nın Almanya birimi ve üyeleri üzerinde araştırma yapmış olup Nazi mağdurlarıyla yapılan röportajlara ağırlık vermişlerdir. Diğer önemli bir kaynak Hitler'in istihbarat direktörlerinden biri olan Walter Schelenberg, Hitler's Secret Service isimli biyografisinde Kızıl Orkestra hakkındaki diğer kaynaklardaki bilgileri tamamen teyit etmektedir (Schelenberg, s.196).

KGB hakkında yazılmış olan istihbarat tarihçisi Christopher Andrew ile KGB emekli albayı Oleg Gordievsky'in "KGB The Inside The Story" isimli kitabın ilgili bölümlerindeki Kızıl Orkestra'ya ilişkin bilgiler diğer kaynaklarla tutarlılık ilişkisi içerisindedir. 1979'da yayımlanmış editörlüğünü Paul Kesaris'in yapmış olduğu, University Publications of America tarafından yayımlanmış "The Rote Kapelle The CIA's History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1936-1945" isimli kitapta Kızıl Orkestra'nın Avrupa'daki tüm teşkilatlanması Trepper'in anılarını da referans olarak teyit edici nitelikte önemli bilgiler içermektedir. Bu çalışmada, temel olarak Trepper'in anılarından yararlanılarak diğer kaynaklar destekleyici nitelikte kullanılmıştır. Rusça kaynaklarda ise, konuya ilişkin Alman Nasyonal Sosyalizmine ve Almanya-Sovyetler Birliği ilişkileri üzerine çalışan akademisyen tarihçi Boris Chavkin'in kitapları¹ Rus doktrininde temel kaynaklar olup bu

¹ Konuya ilişkin Rusça öğretisi tarafından temel kaynak kabul edilen iki temel akademik çalışma mevcuttur. Chavkin'in iki temel kitabı Sovyetler Birliği- Almanya ilişkilerini ve Nasyonal Sosyalizm'i incelemiştir. Chavkin, B.L. (2017). Germanskij Nacional-socializm İ Antigitlerovskoe Soprotivlenie. Scientific Press. (in Russian). Chavkin, B.L. (2014). Rossia İ Germania, 1900–1945. Spletenie İstorii. Novyj Hronograf.(in Russian).

çalışmayı inceleyen Rusça makaleler de mevcuttur². Yukarıda isimleri sayılan kaynaklar dışında da konuya ilişkin kaynaklar konuyla bağlantılı şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Bu analiz kapsamında, açık kaynaklar karşılaştırılarak bilgilerin doğruluğu ve tutarlılığı analiz edilmiştir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, kızıl kelimesi “1.Parlak kırmızı renk(isim). 2.Bu renkte olan(sıfat) ve 3.(mecaz) komünist anlamı taşımaktadır”. Orkestra kelimesi ise “ Yaylı ve üflemleri çalgılar topluluğu”, ya da “ Eski Yunan tiyatrolarında, sahne ve seyirciler arasındaki çember biçiminde koro yeri” olarak tanımlanmıştır (TDK, 1988). Kızıl Orkestra istihbarat biriminin isminin kökenini incelemek ve etüt etmek bu birimin isminin nasıl oluştuğu ve neden bu isimlendirmeye gerek duyulduğunun irdelenmesi bakımından önem taşımaktadır. Rusça yayınlanmış Sovyetler Birliği ansiklopedisinde “Kızılar (красные, krasnye)” sözcüğü, uluslararası anlam yüklenen, genelleştirilmiş, Paris komününden bu yana proleter devrimin sembolünü taşıyan, Sovyet devrimi ve Sovyetler Birliği savunucusu askerler ve Sovyet vatandaşları olarak tanımlanmıştır (Sovetskii Entsiklopedicheski Slovar-, s.648)³.

Türkçe 'ye Kızıl Orkestra veya Kızıl Koro olarak çevrilen "Rote Kapelle" isminin orijinal kökeni Almancadan gelir. ("*Rote*" *Almanca kırmızı demektir.*) Die Kapelle ise "1.Şapel(küçük kilise) ve 2. Orkestra" anlamlarını taşır (Collins, 2024)⁴ . Bu istihbarat biriminin "Rote Kapelle" olarak isimlendirilmesinin sebebi, konuya ilişkin en kapsamlı kaynaklardan biri olarak nitelendirilebilecek editörlüğünü Paul L. Kesaris'in editörlüğünü yaptığı "The Rote Kapelle The CIA's History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1936-1945 " isimli kaynakta açıklanmıştır.

Rote Kapelle" ("Kızıl Orkestra", "Kızıl Koro") terimi, 1941'de Rus-Alman savaşının patlak vermesinden sonra Batı Avrupa'da keşfedilen, Alman Güvenlik Merkezi ofisi Reichssicherheitshauptamt (RSHA) tarafından Sovyet espionaj ağlarını tanımlamak üzere türetilen bir kod ismiydi(Kesaris, ss. ss.xi- xiii). "Casusluk raporları öncelikle radyo yayını yoluyla iletiliyordu. Yayındaki "müziğin" piyanistleri (radyo operatörleri), sahada bir şefi (Büyük Şef) ve Moskova'daki merkez şefi (Yönetmen) vardı. Bu benzetme Alman karşı istihbarat birimi için yeni değildir" (Kesaris, s.1).

"Kapelle" aslında Abwehr'in kendisine karşı yürütülen karşı casusluk operasyonlarını ve gizli kablolu vericileri tanımlamak üzere kabul edilen bir terimdir (Kesaris, s.1). Temel olarak, İkinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'daki Sovyet istihbarat ağlarının hedefi ABD ve başta İngiltere olmak üzere diğer tüm Batı Avrupa ülkeleriydi (Kesaris, ss.xi- xiii). Paul L.

²Örneğin; Tarihçi Ljubin, Chavkin'in Almanya-Sovyetler Birliği ilişkilerini konu alan kitabını inceleyen kısa bir inceleme makalesi yazmıştır. Ljubin, V.P. (2015). Chavkin B.L.Rossia İ Germania, 1900–1945. Spletnie İstorii. – M.: Novyj hronograf, 2014. Institut Naučnoj İnformacii Po Obşestvennym Naukam RAN. (in Russian).

³ 1987 tarihinde yayınlanmış olan Sovyetler Birliği ansiklopedisinde "kızılar" kelimesinin tanımı yapılırken, Sovyetlet Birliğinin sınırları dışında kalan ve Sovyet üretimi olmayan tarihi bir dönemece, Paris komunüne atıf yapılması olağan dışı olup, bu atıfın sebebi kısa bir süreliğine Paris'te yönetime gelen sosyalistlerin Rus komünistler bakımından bir ilham ve motivasyon kaynağı olarak görülmesidir. "Paris Komunü, Paris'te 18 Mart'tan 28 Mayıs 1871'e uzanan kısa sürede iktidarda olan sosyalist hükümet olarak adlandırılır. Tanınmış ideolog Rus komünistlerin söz konusu komunü destekleri ve katkıları olmamıştır. Çok tanınmayan Rus komünistlerin destek amaçlı Paris'te bulunmaları komunüne önemli derecede katkı sağlamamıştır"(McClellan, s.164).

⁴ Collins. (2024). Kapelle. Retrieved 21April,2024, from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/german-english/kapelle>

Kesaris'in editörü olduğu bu çalışmada esasında "Rote Kapelle" terimin hakkında bazı yanlış anlaşılmalardan olduğu, bu kavramın iki farklı terimi ifade eden anlamda kullanıldığı, Naziler tarafından bu terimin Gestapo'nun Sovyet istihbarat aygıtlarına nüfuz etmek ve çifte ajanları ikiye katlamak için kendi bünyelerinde kurulan özel bir kontrespiyonaj birimini tanımlamak üzere kullanıldığı, yani diğer taraftan da yaygın olarak kullanılan şekliyle "Rote Kapelle" terimi hem GRU'ya bağlı Sovyet istihbarat birimlerini/ağlarını hem de bu ajanlarla mücadeleden sorumlu GIS şubesini ifade etmek üzere iki farklı şekilde çeşitli kaynaklarda kullanıldığı belirtilmiştir (Kesaris, s.2). Bu kaynakta, Nazilerin kontrespiyonaj birimini belirtmek üzere "'Sonderkommando" teriminin kullanıldığının, Rote Kapelle'nin ise Sovyetler Birliğinin istihbarat ağının bir parçası olduğunun ve GRU'ya bağlı bir birim olarak faaliyette bulunan bir kavram olarak kullanıldığının altı çizilmiştir(Kesaris, ss.xi- xiii). Fransız gazeteci Gilles Perrault, "Red Orchestra, The Anatomy Of The Most Successful Spy Ring of World War 2" isimli kitabında, Nazilerin bazı operasyonları Rote Kapelle olarak kullandıklarını teyit etmekte olup; Perrault tarafından, Walter Schellenberg'in "Hitler's Secret Service", isimli kitabına atıf yapılmıştır (Perrault, s.125).

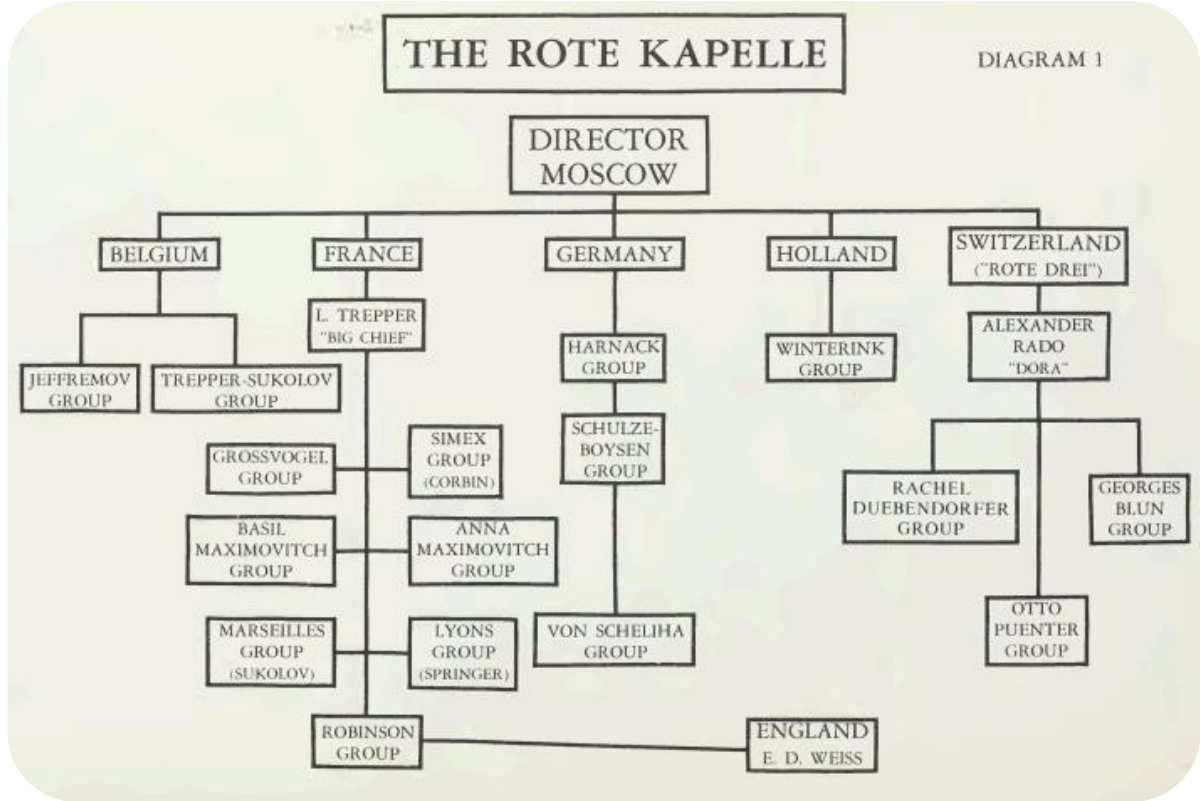
Nazi istihbaratçısı Walter Schellenberg'in anılarını yazdığı "Hitler's Secret Service" isimli kitabında, Hitler'in, Heinrich Himmler'in danışmanlığında, Reinhard Heydrich'e, Gestapo ve Abwehr arasında en geniş Rus casusluk şebekesini ve çarkını kırmak amacıyla sıkı işbirliği konusunda talimat verdiği ve bu talimatın kod isminin "Rote Kapelle" olarak adlandırıldığı belirtilmektedir (Schellenberg, s.277). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, temel olarak, Rote Kapelle terimi Nazi Almanya'sındaki istihbarat birimleri tarafından, Sovyetler Birliğinin istihbarat ağının bir parçası olan GRU ajanlarını ve ağını tanımlamak üzere kod ismi olarak oluşturulmuştur.

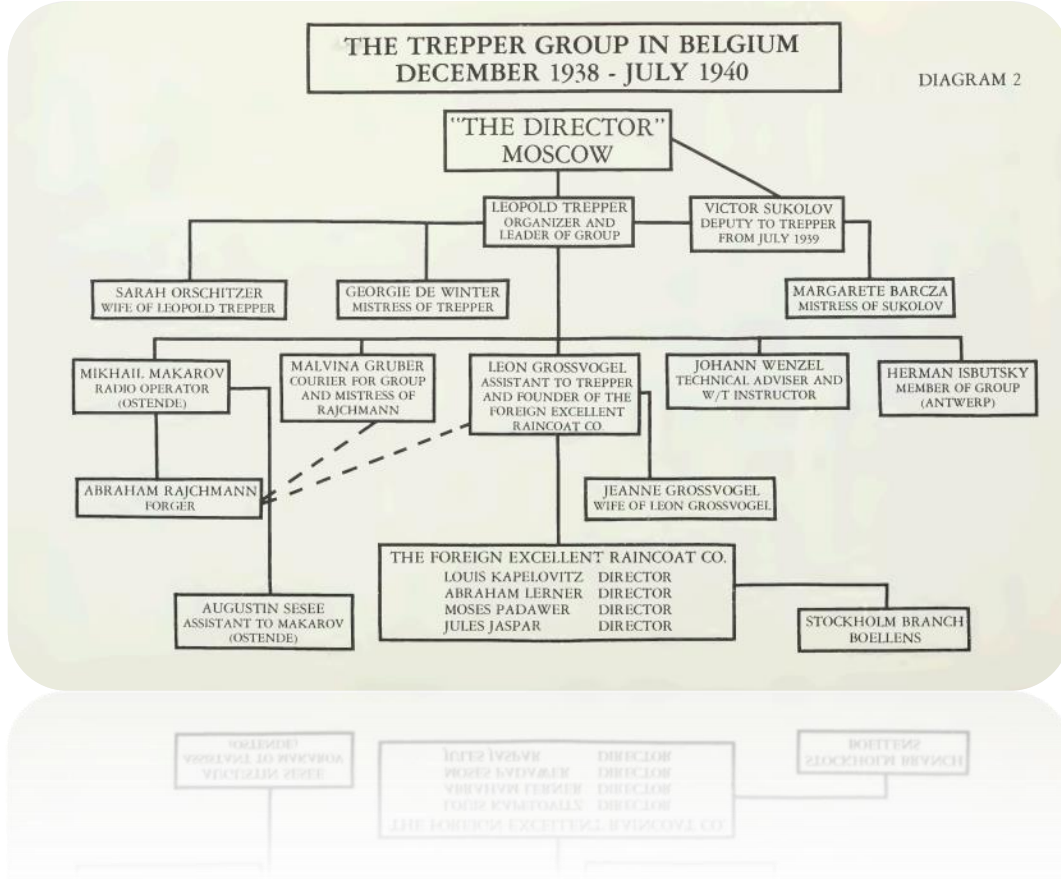
Bu konuya ilişkin teknik olarak isimlendirmenin temel sebepleri, Christopher Andrew ve Oleg Gordievsky'nin yazdığı "KGB Inside The Story" isimli kitapta, Schulze-Boysen ve Harnack gruplarının, Batı ve Orta Avrupa'daki ucu açık bir şekilde koordine edilen GRU ağının parçası olduğu ve Alman Merkezi Güvenlik Ofisi tarafından topluca kod adı olarak Rote Kapelle (Kızıl Orkestra) denildiği, "Müzisyenler" kelimesinin Moskova'ya şifreli mesajlar gönderen radyo operatörlerini ifade ettiği; onların şeflerinin, organizasyon içinde "büyük şef" olarak bilinen Leopold Trepper olduğu şeklinde açıklanmaktadır (Andrew&Gordievsky, s.276). Bu kapsamda, Rote Kapelle isminin kökeni ve terimlendirme gerekçelerine Anne Nelson "Red Orchestra" isimli kitabında yukarıdaki açıklamalara ek olarak farklı hususlara değinmiştir.

Anne Nelson'a göre, Gestapo tarafından "Rote Kapelle (Kızıl Orkestra)" olarak adlandırılan komünist parti üyesi olan sanatçıların, aydınların ve entelektüellerin kendilerine herhangi bir isim koymadıkları bir gruptu(Nelson, s.110-278). Konuya ilişkin Shareen Blair Brysac tarafından kaleme alınan, "Reistin Hitler Milred Harnack ve The Red Orchestra" isimli kaynakta, Kızıl Orkestra isminin Gestapo tarafından verildiğini, Harnack grubunun ve Kızıl Orkestranın onurlu bir Nazi direnişi gösterdiği, Kızıl Orkestra mensuplarının hayatlarını risk ederek hem Sovyetler Birliğine hem de Amerika Birleşik Devletlerine hayati öneme sahip istihbarat sağladıkları, Kızıl Orkestra mensuplarının kendilerini fanatik ve nefret dolu bir gaspçının önderlik ettiği yasadışı bir despotizmi iktidardan atmak isteyen vatanseverler olarak adlandırdıkları belirtilmiştir (Brysac, 2000, p. X).

Leopold Trepper, “Memoirs Of The Spy Hitler Couldn’t Silence”, isimli anılarını yazmış olduğu kitabında Kızıl Orkestra isminin Sovyet ajanlarının tamamına Alman İstihbarat Karşı Koyma Birimi tarafından verildiğini yazmaktadır (Trepper, s.89). Bazı Rusça kaynaklarda ise, Kızıl Orkestra’nın varlığı kabul edilmekle birlikte Nazilere direnen gruplardan bir kısmını oluşturduğu yani bir ajan ağı olmadığı belirtilerek yarı muğlak ifadeler kullanılmaktadır (Vashkau, ss.207-208). Tarihçi Lyubin ise, Chavkin’e atıf yaparak Kızıl Orkestra’nın Moskova’nın istihbarat ağı olarak değil, SSCB’nin anti-faşist mücadeledeki Alman ortakları olarak değerlendirmektedir” (Lyubin, ss.122-127). Bu görüşe katılmak mümkün değildir çünkü bu derece eğitimli ve teşkilatlı bir yapının askeri ve istihbarat donanımıyla şekillendirilmeden oluşturulması imkânsızdır.

Kızıl Orkestranın şefi hakkındaki bilgileri aktarmadan önce bu istihbarat ağının genel şematik yapısına değinmek gerekir. Kızıl Orkestranın stratejik, operasyonel, taktik, askeri, coğrafi istihbarat edinme şekilleri ve operasyonları İkinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa’da önemli ölçüde etkili olmuştur. Kızıl Orkestranın Avrupa’da kapsamlı bir teşkilat yapısının olduğu kaynaklarda vurgulanmaktadır. Aşağıdaki şemada Kızıl Orkestranın Avrupa’daki yapılanması şema olarak gösterilmektedir.

Şemadan anlaşılacağı üzere; Sovyetler Birliğinin İkinci Dünya Savaşından önce Avrupa’da çok etkili bir istihbarat ağı kurduğu, Kızıl Orkestra olarak adlandırılan bu birimin Belçika, Fransa, Almanya, Hollanda, İsviçre ve İngiltere’de etkili faaliyetler yürüttüğü görülmektedir. Ancak Kızıl Orkestra’nın istihbarat ağının bu ülkelerle sınırlı olmadığı da altı çizilmiş özellikle Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Çekoslovakya, İtalya, Avusturya, Polonya, Portekiz, İskandinavya ve Kanada’daki Sovyet istihbarat operasyonlarının Kızıl Orkestra ile önemli bağlarının olduğu göz ardı edilemez (Kesaris, s.227). Ayrıca, Trepper Batı Avrupa’yı koordine etmiş ancak Berlin grubuyla doğrudan iletişimi olmamıştır (Nelson, s.10).

Sovyetler Birliğinin ilk yirmi yılında askeri istihbarat tarihinde en çarpıcı başarıları Yan Berzin tarafından yönetilen illegal ajanların başarısından gelmiş, söz konusu illegal ajanlar Asya’da, Batı Avrupa’da ve ABD’de faaliyetler göstermiştir (Pringle, s.106). Aralarında Maria Polyakova, Richard Sorge ve Leopold Trepper’in de bulunduğu yasadışı ajanlar; Çin, Japonya, Nazi Almanya’sı, Fransa ve İsviçre’de istihbarat halkalarını örgütlemişler, Ruth Werner ve Arthur Adams’ın da aralarında bulunduğu çifte ajanlar vasıtasıyla da Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki nükleer silah programının yanı sıra askeri ve savunma endüstrilerinde önemli kaynakları da GRU’ya yönlendirmiş ve Sovyetler Birliğine adına istihdam etmişlerdir (Pringle, s.106).

Trepper’in içinde bulunduğu, üç kola ayrılan Sovyet istihbarat sistemi şu şekildeydi: Birinci kol, uluslararası Komünist militanları yetiştiren ve onları Moskova’ya rapor vermeleri için gizlice gönderen Jan Berzin’in komutası altındaki Sovyet askeri istihbaratına bağlı olarak hareket eden gruptu. İkincisi, Komintern’in de çoğunluğu Sovyet olmayanlardan oluşan paralel bir ajan ağıydı. Üçüncüsü ise, istihbaratın devlet içişleri güvenliği olan NKVD’ydi ve

çok korkulan gizli polis, Sovyet topraklarındaki yabancı ajanların kontrolünden sorumluydu, ancak her zaman yetki alanını genişletmeye hazırdı(Nelson,131).

Kızıl Orkestra biriminin “Büyük Şefi” olarak adlandırılan GRU ajanı Leopold Trepper’in yukarıdaki şemada birden çok başlıkta ismi gözükmektedir. Şemanın tam anlaşılabilmesi bakımından Leopold Trepper’in biyografisini etüt etmek gerekir. Nazi işgali altındaki Avrupa’daki Kızıl Orkestra casus ağı, 1938-1942 yıllarında GRU yasadışı ajanı Leopold Trepper tarafından organize edilmiş ve yönetilmiştir (Pringle, s.216). Sorge, Trepper ve diğer illegaller Alman askeri planlaması hakkında ayrıntılı bilgi üretmiş, bu dönemde GRU ajanları birçok ülkeden askeri, bilimsel ve endüstriyel nitelikte istihbarat elde etmişlerdir(Pringle, s106).

Leopold Trepper; 1904 yılında, günümüzde Polonya’nın sınırları içerisinde olan Novy-Targ kasabasında doğmuştur (Trepper, s.3). Trepper; GRU illegal ajanı Yahudi Komünist olup, yirmi yıl süresince başarılı faaliyetler gerçekleştirmiş, ilk olarak 1920-1930 yıllarında İngilizlerin işgali altında olan Filistin’de, daha sonra Fransa’da, Belçika’da ve Batı Avrupa’da ajan şebekeleri kurup denetlemiş, müdürlüğünü yaptığı giyim şirketi sayesinde Paris’ten Berlin’e kendini anti-faşist mücadeleye adanmış komünist ajanları yönetmiş ve kurmuş olduğu bu birim vasıtasıyla ilk etapta Stalin tarafından dikkate alınmamış olan Hitler’in Sovyetler Birliği’ne saldırı planı olan Barbarossa Harekat planını açığa çıkaran istihbaratı elde etmeyi başarmıştır (Pringle, ss.205-206). Leopold Trepper, 1936 yılının Aralık ayında, GRU’nun Batı Avrupa sorumlusu olarak Paris’te askeri teknikten sorumlu direktör olarak konumlandırılmış, bu görevi sırasında İskandinavya’da, Belçika’da, İrlanda’da ve İngiltere’de kendisine bağlı birimlerin görev ve çalışma şekillerini planlamıştır (Kesaris, ss.1-2).

Kızıl Orkestranın yapısına ilişkin önemli bilgiler içeren Leopold Trepper’in anılarını yazmış olduğu “The Great Game Memoirs of the Spy Hitler Couldn’t Silence”, isimli kitabı, konuya ilişkin diğer kaynaklarla karşılaştırma yapmak bakımından önem taşımaktadır. Diğer kaynaklarda, Kızıl Orkestra’nın büyük şefinin çocukluğuna, gençliğine, yetişkinliğine ve yaşamının diğer aşamalarına ilişkin özel yaşamının ayrıntılarına hiçbir kaynaktan ulaşılamadığına ve bu bilgilerin bir sır olduğu ifade edilmektedir (Kesaris, s.15). Yani Kızıl Orkestra’nın kurulmasından önce diğer kaynaklarda Trepper’e ilişkin kapsamlı bilgiler bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada önemli ölçüde Trepper’in anılarından yararlanılması bazı dönemler bakımından konuya ilişkin kaynak sıkıntısı olduğunu göstermektedir.

Trepper’in anılarını yazmış olduğu kitabının, “Two Images” isimli ilk bölümünde Trepper çocukluğuna dair çok önemli ve ilginç bir olaydan bahsetmiştir. Henüz 10 yaşındayken doğmuş olduğu ve yaşadığı küçük kasaba Novy-Targ’ın⁵, küçük sokaklarında, “Rus ajanı tutuklamışlar! Rus Ajanı tutuklamışlar” bağrışlarının küçük bir çocuk olarak hatıralarında önemli bir yer edindiği, aceleyle tren istasyonuna koştuğunu, tren istasyonunda, Poronin köyünde yakalanan Rus ajanının getirilişini gördüğünü, yakalanan kişinin Poronin’de bir mağaza sahibi bir Yahudi olduğu, kendisine gönderilen mektubun içeriğinin açığa çıkması sonucu yakalandığını yazmıştır (Trepper, s.3).

⁵ Diğer kaynaklarda, Trepper’in o zaman Polonya sınırları içerisinde olan Neumark’da 23 Şubat 1904’te doğmuş olduğu aktarılmaktadır (Kesaris, s.15).

Trepper mektubun içinden çıkan kâğıtta yazılan kısa cümleyi şöyle nakletmektedir: “Zor koşullar nedeniyle 1914 yılında size para ödemedem ayrıldığım için lütfen özrümü kabul edin. Para zarftadır. Vladimir İlyiç Lenin”. Trepper, “Lenin unutmamış” diyerek henüz on yaşındayken anlamını bilmediği iki kelime “espionaj” ve “komünizmle” tanışmasını bu şekilde kaleme almıştır (Trepper, s.4). Trepper’in bu çocukluk anısı kısaca etüt edilmelidir. 1914 yılında, Çarlık Rusya’sı döneminde komünistlerin çok etkili bir haberleşme yöntemlerine ve ağlarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Rus komünistlerin, ideolojik altyapıları sayesinde, 1917 Ekim Devrimi öncesinde, Çarlık Rusya’sı topraklarında, Polonya’nın küçük köylerinde ve kasabalarında bile çok etkili bir haberleşme ağı kurdukları anlaşılmaktadır. Avrupa’da Rus komünistler tarafından 1917 Ekim Devrimi öncesinde, Sovyet istihbarat ağının temellerinin atıldığı görülmektedir. Bu temelde, devrimin mimarı Vladimir Lenin’in katkısı büyüktür.

Trepper’in anılarını yazmış olduğu söz konusu kaynak Sovyet Birliğinin istihbarat çarkını analiz edilebilmesi bakımından son derece önemlidir. Trepper’in Polonya’daki, Filistin’deki, Belçika’daki, Fransa’daki yaşamı ve Sovyetler Birliği Döneminde GRU’nun Batı Avrupa’dan sorumlu olan büyük şefi olması, Sovyet Birliği Dönemindeki istihbarat kurumlarının ve birimlerinin nasıl çalıştığının analiz edilebilmesine imkân tanımaktadır. İlk olarak, Trepper’in Polonya’da neden komünizm ideolojisine yöneldiğini irdelemek gerekir. Trepper, 1916 yılında Viyana’da Yahudi genç entelektüeller tarafından kurulmuş ve Avrupa’da kısa sürede hızlıca yayılmış olan Yahudi Gençlik Hareketi “Hashomer Hatzair’e” katılmıştır (Trepper, s.10).

Gilles Perrault’a göre, Trepper masondur (Perrault, s.6). Ekim Devrimden sonra, Marksist etki ağır basmış, Hashomer Hatzair hareketinin 22 Temmuz 1918’de Polonya’da Tarnow’da birinci kongresi düzenlenmiş, en temel konu Yahudi sorununun nasıl çözüleceği istişare edilmiş, herhangi bir sonuç üzerinde mutabık kalınamamış ve üç farklı doktrinin görüşleri tartışılmıştır: Birincisi, Polonya Komünist Partisine katılım görüşüydü. İkinci görüş, Filistin’e giderek kapitalizmden arındırılmış bir devlet kurmak fikriydi. Trepper’in katıldığı üçüncüsü görüş ise, Hashomer Hatzair’den kopmadan komünist hareketle iş birliği yapılmalıydı (Trepper, ss.10-11).

Leopold Trepper, sırasıyla Hashomer Hatzair’in Novy-Targ sorumlusu, 1920’de ise ulusal gençlik kolları başkanlığına seçilmiş, aynı zamanda da Hashomer Hatzair hareketinden habersiz komünist harekete katılmış, 1923’te Krakow’da komünist işçilerin grevlerine, protestolarına ve isyanlarına katılmış, büyüyen olaylar sonrasında, polisin kendisini siyah listeye almasından dolayı daha önce çalıştığı fabrikadaki işini kaybetmiş ve yeni iş bulamayacağından dolayı Filistin’de sosyalist toplum kurma umuduyla Polonya’yı terk etmiştir (Trepper, ss.11-12).

Filistin’de ise Hadera’da Trepper’in varlıklı bir Yahudi’nin topraklarında tarım işçisi olarak çalıştığına, Filistin günlerinde artık Yahudileri asırlardır süren baskıdan yalnızca sosyalizmin kurtarabileceğine inanarak kendisini sosyalizm mücadelesinin içine attığına, 1926 yılında Tel Aviv’de Lviv doğumlu Polonyalı, gelecekte eşi olacak Luba Brojde ile tanıştığına, Luba’nın Lviv’de komünist hareketlerin bir parçası olduğunu ve militan olarak çeşitli etkinliklere katıldığına, Lviv’de Luba’nın da aralarında bulunduğu komünistin hareketin bir üyesinin kışkırtıcı ajan olarak yoldaşığa ihanet ettiğine, bunun üzerine Lvivli genç Yahudi komünistler arasında militan Waftali Botwi’nin ihanet eden kışkırtıcı ajana karşı

komünist militanları örgütlediğine, kışkırtıcı ajana öldürdüklerine, cinayette kullandıkları silahın Luba'nın evinde sakladıklarına, Polonya'da polisin Waftali Botwi'yi yakalayıp öldürdüğüne, bunun üzerine Luba'nın Polonya'yı terk edip Filistin'e kaçtığına, Luba'nın Filistin'de Komünist Partiye üye olmadığına ama Trepper'in kendisinin Komünist Parti tarafından Haifa genel sekreteri olarak atandığına, Trepper'in komünist bir yönetici olarak çok etkili politik çalışmalar yaptığına, manifestolar hazırladığına, toplantılar düzenlediğine, Trepper'in 1928 yılının son günlerinde İngiliz sömürgesi altındaki polis tarafından yakalanıp tutuklandığına, Filistin polisinin Trepper'in yirmi dört yoldaşıyla beraber yakalanmadan önce delil niteliği taşıyabilecek tüm evrakları imha ettiklerine, bundan dolayı polisin suç isnat edecek yasal bir alt yapıya sahip olamadığına, hapishanede açlık greve gittiklerine, Filistin'de İngiliz valinin kararıyla 1929 yılında sınır dışı edildiğine, militan olarak da Filistin'in artık Trepper'in kendisi bakımından güvenli bir yer olmadığına ve Fransa'ya gitme üzere Filistin'den ayrıldığına Trepper anılarında yer vermiştir (Trepper, ss.5-24).

Leopold Trepper'in Polonya'daki ve Filistin'deki yaşamının anatomisinin mercek altına alınması Sovyet bir istihbaratçının doğuşunu ve gelişimini etüt etmek bakımından son derece önemlidir. Hayatının bu kısmında Trepper'in bir GRU ajanı sistematik olarak mı yetiştirildiği yoksa gelişmelerin olağan akışında mı komünist bir Yahudi olarak Sovyet ajanı haline getirildiği ve/veya geldiği irdelenmelidir. Yani sistemli bir şekilde ne zamandan itibaren eğitim alıp yetiştirildiği hem Kızıl Orkestranın örgütleniş şeklinin analiz edilebilmesini hem de Sovyetler Birliğinin istihbarat yöntemlerinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Trepper'in anılarından anlaşılacağı üzere, Sovyet Birliği döneminde GRU ajanı olabilmenin ön şartı komünist parti eğitimi almaktır. İdeolojik alt yapının sağlanması, temel anlamda komünist öğretiyle donanımın sağlanması, işçi olarak çalışılması ve komünist partinin en alt seviyedeki öğrencilik yıllarından başlayan kademelerden geçilmesi, parti programına hâkim olarak komünist propagandanın yapılmasına imkan sağlayacak tüm eğitime ve entelektüel birikime sahip olunması, komünizmin hem Sovyetler Birliği sınırları içerisinde sağlamlaştırılmasına hem de Sovyetler Birliği dışında yayılmasına hizmet edilecek şekilde Komünist Parti için etkili çalışılması, parti teşkilatlarında görev alınması ve yönetici olunması ön şartlardır. Diğer aşama ise, militan olarak komünizm hareketine hizmet ederek silahlı eylemlere doğrudan ve gerektiğinde dolaylı olarak planlayıcı ve icracı olarak katılmaktır.

Ek olarak, Trepper'in doğmuş olduğu o dönemdeki topraklarda Almanca, Lehçe ve Rusçanın yaygınca konuşuluyor olması, Trepper'in ana dili Yahudice dışındaki söz konusu bu dillere hâkim olması yüksek ihtimali de GRU tarafından ajan olarak seçilmesinde bir tercih nedeni olarak görülmelidir. Trepper bir asker değildi. Askerlikle ilgili bu hususta, 1913 yılında Alman Genel Kurmay İstihbarat Servisinin başına getirilen Oberst Walter Nicolai İstihbarat Konferanslarında şu hususları dile getirmiştir: "Ruslar ataşe militerlerin hukuk-i düvel kaidesi mucibince malik oldukları hakkı siyasi ve masuniyet-i şahsiyetlerinden istifade ederek bunları bulundukları casusluk vazifesinde kullanmak istemişlerdi. Hâlbuki bunlardan ikisinin bu gibi hareket ve faaliyeti göze çarptığında mahkemeye sevklerine lüzum hâsıl olmuş ve bunların Rus hükümetini de anavatana çağırarak mecburiyetinde kalmıştı. Ataşelerin sivil casuslar gibi casusluk hidematında muvaffak olmaları bilhassa hiç mümkün değildir (Ateş, ss.31-33).

Dolayısıyla, Trepper' in o dönemdeki profili Sovyetler Birliği istihbarat birimleri bakımından Sovyet Birliği dışında istihdam edilmek üzere Sovyet ajanı özelliklerine

uygunluk göstermektedir. Trepper'in asker olmadığı fakat askeri hususları anlayıp nüfus edebilmek üzere nasıl bir eğitimden ya da pratik süreçten geçtiğinin değerlendirilmesi Kızıl Orkestra'nın faaliyetlerinin analizi bakımından önemlidir. Trepper'in Fransa'daki yaşamı, Sovyetler Birliği ziyareti ve bu kapsamda Kızıl Orkestra'nın büyük şefi olmasının askeri disiplinden nasıl geçtiği ve Moskova'da Sovyetler Birliği Askeri İstihbarat Dairesi Başkanı Sovyet General Yan Karlovich Berzin ile buluşması Belçika'dan Kızıl Orkestra'nın tüm ağlarını yönetme şekli bir Sovyet ajanın anatomisinin muhakemesi bakımından önemli bilgiler vermektedir.

Trepper; sonradan ABD'ye göç etmiş Novy-Targ'daki dostlarının aksine, Fransa'da faaliyetlerini yürütebilmek için ilk önce Yahudi topluluğuna katılmış, bir liman şehri olan Marsilya'da bir restoranda iş bulmuş ve Filistin Komünist Partisi merkez komitesinin referans mektubu vasıtasıyla Fransız işçi sınıfı mensupları arasında komünist militan olarak Komünist Partide üst görevlere erişmeyi hedeflemiştir (Trepper, s.26).

Trepper'in komünist hareket faaliyetlerinde Yahudi kimliğinin önemi büyüktür. Trepper anılarında birçok defa vurguladığı üzere Yahudi çemberi sayesinde iş bulması ve bu sayede daha rahat hareket edebilmesi mümkün olmuştur. Söz konusu dönemde, komünist parti Yahudilerin üzerindeki etki alanını genişletmeye çalışmıştır (Trepper, s.28). Bu bağlamda, söz konusu dönemde Yahudilerin de Nazilere karşı Sovyet Birliği desteğine acil ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Trepper Yahudi topluluğu arasında Nazilere karşı propaganda faaliyetlerine ihtiyaç duymasından kaynaklı l'Humanite gazetesinin editörü Marcel Cachin'le görüşmüş, editörden iş teklifi almış ve yoğun anti-nazi propaganda çalışmalarına başlanmıştır (Trepper, ss.31-32).

Trepper'in Filistin komünist partisinden militan dostu Alter Strom Fantomas Soruşturması kapsamında espionaj suçlamasıyla tutuklanmış, Trepper militan kadrosuyla yapmış olduğu istişareler sonucunda Fransa'daki Yahudi topluluğuna ve komünist partiye zarar vermemek için Fransa'dan Sovyetler Birliğine gitmek üzere, 1932 yılının yaz aylarının başlangıcında, ayrılmak zorunda kalmıştır (Trepper, s.33). Trepper, Sovyetler Birliği'ne gidişinin başka bir sebebini şöyle açıklamıştır: “Sahada önemli ölçüde değerli deneyimler kazanmış olmama rağmen teorik bilgi eksikliğim vardı ve boşluğu doldurmanın zamanı gelmişti” (Trepper, s.34).

Trepper'in Sovyet Birliğindeki eğitim süreci başarılı bir istihbaratçı olmasında ve Kızıl Orkestra'nın ilerleyen dönemlerindeki etkili faaliyetlerinde önemli bir alt yapı oluşturmuştur. Marchlevski Üniversitesi, Uluslararası Lenin Okulu [The International Lenin School (ILS)] ve Kutv Üniversitesi Sovyetler Birliği Döneminde ajanların eğitim aldıkları en önemli kurumlardır (Trepper, s.38). Ajan ve komünist militan yetiştiren okullarda Josip Broz Tito gibi çok önemli komünist liderler de eğitim almıştır (Trepper, s.38).

Gilles Perrault'a göre ise, Trepper 1932-1934 yıllarında Prodrovsky Üniversitesi'nde eğitim almıştır (Perrault, s.13). Trepper anılarında, Machlevski Üniversitesinin eğitim şeklinden bahsetmiştir. Bu üniversitede, yirmi ulusal azınlık (Yahudi, Polonyalı, Bulgar, Alman, Hırvat, Sırp vb.) bölümünün olduğunu, günde ortalama 12-14 saat eğitim aldığını, Yahudilere ilişkin birimde eğitimden geçtiğini, silah kullanımına, sivil eylemlere yönelik askeri eğitim aldığını ve kimyasal saldırılara ilişkin kapsamlı bir eğitimden geçirildiğini Trepper anılarında yer vermiştir (Trepper, s.39). Profesör Dimenstein'den, komünist devrimin en önemli militanları olan Radek'den, Zinoviev'de, Bukharin'den, and Kamenev'den

seminerler aldığına değinmiştir (Trepper, s.40). Perrault’a göre de, Trepper Red Army Academy’de General Alexander Mikhailovich Orlov’da espionajı öğrenmiştir (Perrault, s.13).

Trepper militan komünist geçmişiyle beraber yukarıda sayılan eğitim aşamalarından geçerek hazır hale getirilmiştir. Trepper, GRU’nun kullandığı binanın renginden dolayı “Çikolata Evi(Chocolate House)” olarak adlandırılan irtibat ofisi Kızıl Meydanın yakınındaki Znamenskaia caddesi No:19’da çalışmaya başlamıştır (Trepper, s.71). Sovyetler Birliği Savunma Bakanlığı Genel İstihbarat Dairesi Başkanı olarak Yan Berzin 1924-1935 ve 1937 yıllarında görev yapmıştır (Pringle, s.315).

Trepper, doğrudan Yan Berzin ile görüştürölüp Fransa ‘da ve Belçika’da örgütleyeceği istihbarat ağına ilişkin emirler ve talimatlar almıştır (Trepper, ss.69-102). GRU’nun başkanlığını yapmış olan General Berzin hem Lenin döneminde hem de Stalin döneminde çok önemli operasyonları yönetmiştir. Örneğin; Yan Berzin, Sovyet memurlar, askerler ve kamu görevlilerinden oluşan çifte ajan operasyon timi kurmaya çalışan İngiliz istihbaratçı ve diplomat Lockart’ı Sovyet görevlilere ödeme yaparken suçüstü yakalayıp sınır dışı etmiştir (Trepper, ss.73-74).

Trepper’in ilk yurt dışı görevi, Albay Stigma ve General Yan Berzin tarafından kendisine bildirilmiş, Trepper’e Lüksemburglu işadamı görüntüsü verilerek, kılık kıyafet seçimi yapılmış ve Lüksemburg pasaportu Albay Stigma tarafından teslim edilmiş ve kalacağı otelde de tanındık yüzlerle karşılaşacağı tarafına beyan edilmiştir (Trepper, ss.77-79). Trepper’den Fransa’da Paris Adalet Sarayındaki Fantomas soruşturma dosyası kapsamındaki Sovyetler Birliği ajanları Bir’e and Strom’a ilişkin mahkeme kayıtları ve diğer arşiv belgelerini Avukat Ferrucci ve Avukat Andre Philip’den yardım alarak fotoğraflaması istenmiştir (Trepper, ss.77-79).

Trepper, bu görevi başarıyla yerine getirmiş, söz konusu belgeleri bir gazetenin içine saklayarak Parque Monceau Parkında eli yara bandıyla sarılı olan (Trepper’in diplomatı tanınmasına yarayan yöntem) Sovyet diplomata teslim etmiş ve 1937 yılının Haziran aylarında Moskova’ya geri dönmüştür (Trepper, s.81). Trepper, bu başarılı operasyonun iki sonucu olduğunu aktarmaktadır. Birincisi, Kızıl Ordu İstihbarat Dairesi Başkanlığında resmi görevli espionaj birimine bağlı istihbarat uzmanı olarak kabul edilmiş ve Sovyet Birliğinde istihbarat başkanlığı ve komünist parti tamamen birbirinden ayrı tutulacağı ve artık komünist militanların Sovyetler Birliği dışında operasyonlarda kullanılmayacağı kararı alınmıştır(s.82).

Trepper, Moskova’da Yan Berzin ile yaptığı görüşmede Avrupa’da kuracağı Kızıl Orkestra istihbarat ağını üç temel ana kolon üzerine oturacağını beyan etmiştir. Birincisi, Kızıl Orkestra’nın her ülkede üç farklı konudan sorumlu amirlerinin olması gerektiğini(bu kişilerin Rus olması şartının mecburi olmadığı), ikincisi radyo verici ve radyo yayını açısından sorumlu teknik ve eğitimden sorumlu operatörlerin bulunması, üçüncüsü ise istihbarata son şeklini verecek tüm sistemi kontrol edecek ön kontrol yapacak askeri personelin kadroya eklenmesidir (Trepper, s.89), (Kesaris, ss.23-24). Trepper, bu taleplerine ek olarak operasyonları ortecek bir kimliğe ve finansal kaynağa ihtiyaç duyacağını, dolayısıyla Avrupa ülkelerinde şubeleri olan Brüksel merkezli ithalat-ihracat şirketine 10,000\$ karşılığında ortak olması için Yan Berzin’den bütçe talep etmiştir (Trepper, s.90). Bazı kaynaklarda, Trepper’in ilk görevinin ve Batı Avrupa’ya gönderilme sebebinin yani başlıca misyonunun, herhangi bir ülkede istihbarat toplayıcı olmaktan çok, Batı Avrupa’da genel bir teknik danışman olarak

görülmesidir (Kesaris, s.87). 1938 yılının sonbahar aylarında, Trepper'in tüm istekleri karşılanacaktı fakat Kızıl Orkestra tüm hazırlıkları tamamlayıp aktif olarak faaliyette bulunmaya başlamadan önce Trepper'in 1938 yılı Mart ayı içerisinde Moskova tarafından faaliyetlerini yavaşlatması istenmiştir (Trepper, s.89). Paris, Trepper'in 1936'dan 1938'e kadar Fransa, Belçika, İngiltere ve İskandinavya'da planlama ve yeniden organizasyon görevlerinde bulunduğu dönemde çalıştığı bölgeler olup, 1939 baharında Brüksel'e yerleşmiş ve burada Kanadalı bir işadamı kimliği altında Avrupa'da Sovyet istihbarat ağını örgütlemiştir (Kesaris,s.87).

Trepper'in anılarıyla Kesaris'in editörlüğünü yaptığı kaynaktaki bilgiler arasındaki arasında kısmi bir çelişki olduğu görülmektedir. Esasında, Trepper, Belçika'da yarı bağımsız hareket ederek Moskova'nın tepkisini ve cezalandırmasını göze almış, Moskova'nın kendisine sonradan vereceği talimatlar doğrultusunda Kızıl Orkestra'yı önceden Belçika'da örgütlemeye başlamıştır. Alman-Sovyet Saldırmazlık Anlaşmasına Stalin'in çok güvenmesi Avrupa'dan gelen istihbaratı dikkate almamasına neden olmuştur. Trepper 1940 yazında Fransa'ya ulaştıktan kısa bir süre sonra Vichy'deki Rus Askeri Ataşesi ile temasa geçerek Moskova ile doğrudan temasını yenilemiş ve Paris'e dönüşünde Sovyet Askeri Ataşesinin denetimi altına girdiğine ve askeri istihbarat hedefleri olan bir örgüt kurmakla görevlendirildiğine dair ABD istihbarat kaynaklarına dayalı kanıtlar mevcuttur (Kesaris, s.87).

Stalin, enternasyonalist askeri personellerini ve kendisine karşı eleştirel yaklaşan generallerin hepsini ölüm cezasına hükmedecek şekilde yargılanmalarını sağlamıştır. 1938 yılının Aralık ayında, ekibi dağıtılan Yan Berzin'e de ölüm cezası uygulanmıştır(Trepper, s.92). Bu hususta, Berzin'in istihbarat stratejisi Stalin'in komünist partisiyle tam olarak uyuşmadığı ve Berzin'in bazı durumlarda kuralların dışına çıkarak sonuç alacak şekilde hareket ettiği söylenebilir. Anılarında Trepper çok önemli bir anektodu paylaşmaktadır. Trepper, Yan Berzin yerine atanan yeni başkanın Kızıl Orkestra'nın faaliyetlerine devam edeceğini emrettiğini ancak görüşme esnasında yeni başkanın Strazburg'un coğrafi konumunu Almanya içerisinde olduğunu söyleyerek o dönemde Fransa'nın sınırları içerisinde olan bu şehrin tam olarak konumunu bilmemesi, gaf yapması Stalin'in yeni atadığı GRU'nun başkanını seviyesi konusunda ipuçlarını verdiğini ve ileride teşkilata ilişkin ciddi sıkıntılar yaşanacağını habercisi olduğunu vurgulamıştır (Trepper, s.94).

Trepper kendini yetiştirmiş mütevazı bir istihbaratçı olarak tüm tecrübelerini komünist militan olarak Polonya ve Filistin'de yeraltında öğrendiğini ifade etmiştir (Trepper, ss.135-140). Trepper; Kızıl Orkestra'nın Belçika'daki ve Fransa'daki merkezlerini başarılı bir şekilde inşa etmiştir. GRU'nun Belçika'yı Kızıl Orkestra'nın başlangıç noktası olarak neden tercih ettiğini irdelemek gerekir. Belçika'nın, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Sovyet istihbarat operasyonlarının önemli bir üssü olmasının sebepleri; Batı Avrupa'nın diğer tüm büyük ülkelere yakınlığı nedeniyle coğrafi olarak ideal bir ülke oluşu, Belçika ile Avrupa'nın geri kalanı arasındaki ticari temaslar yaygın olduğundan iyi korunma olanakları sağlamış olması ve Belçika hükümetinin, diğer ülkelere yönelik olduğu sürece kendi topraklarında yürütülen casusluğa karşı kayıtsız kalmasıydı (Kesaris, s.13).

Kızıl Orkestra, temel olarak iki şekilde Moskova'ya edindiği istihbaratı ulaştırmıştır. Birincisi radyo vericisi kullanarak radyo yayını yöntemiyle kodlama kullanılarak mesajlar Moskova'ya iletilmiştir. İkinci yöntem ise, Fransa ve Belçika'daki askeri ve ticari ataşelere

edinilen istihbaratın elden görünmez mürekkep kullanılan belgelerin ulaştırılmasıdır (Trepper, s.142).

Bu çalışmada, genel olarak Kızıl Orkestra'nın Belçika'daki, Fransa'daki ve Almanya'daki teşkilatlanma yapısına yer verilmiştir. Trepper, 6 Mart 1939'da Belçika'ya bu sefer Qubecli bir işadamı, yatırımcı ve sanayici görüntüsüyle Adam Mikler ismine düzenlenmiş Kanada sahte pasaportuyla giriş yapmıştır (Kesaris, s.2). Trepper, Belçika'ya vardığında Adam Mikler takma adını kullanmış, 12 Temmuz 1937'de Ottawa'da verilmiş #43761# numaralı Kanada pasaportuyla hareket etmiştir çünkü Kanada, pasaportları posta yoluyla veren ve bir resmi görevlinin huzuruna kişisel olarak çıkmayı gerektirmeyen birkaç ülkeden biriydi ve bir seyahat acentesini ziyaret etme girişiminde bulunmak, makul bir örtbas hikâyesine sahip olmak, yeminli yalan söylemek ve cüzi bir ücret ödemek yeterli olmuştur (Kesaris, s.18).

Buna göre Trepper gibi Sovyet "yasadışlıları" Kanada'da kolaylıkla belge elde etmişlerdir (Kesaris, s.18). Bu faaliyet operasyonel maskeleyedir. Yani, Trepper diplomat ya da askeri diplomat olarak legal bir temsilci veyahut legal yolcu konumunda Belçika'ya giriş yapmamıştır. Esasında; Trepper'in bu çalışmanın ilerleyen kısımlarında da vurgulanacağı üzere nihai hedefi Alman istihbarat birimlerine hulul etmektir. Dolayısıyla bu nihai hedefin sağlam bir altyapıya oturabilmesi için Trepper'in hızlı ve geniş bir alanda hareket imkanı sağlayan ve deşifre edilmesi güç şirketler zincirine ihtiyaç duyulmuştur. Zira bu şirketler zinciri aracılığıyla Avrupa'da örtülü faaliyetler yürütülmüş, stratejik ve askeri istihbarat elde edilmiştir. Trepper ve daha önce OMG (The Operational Manoeuvre Group) için çalışan yeni iş ortağı aile şirketleri olan Strazburglu Yahudi Leo Grossvogel (Trepper, s.96) ile birlikte Avrupa'nın birçok yerinde şubeleri olan ceket ve yağmurluk üretimi ve ithalat-ihracatı yapan "Foreign Excellent Raincoat Company" isimli bir giyim firması kurmuşlardır (Andrew & Gordievsky, s.238), (Nelson, s.232).

Trepper; Belçika'nın; Almanya'ya, Fransa'ya ve İskandinavya bölgesine yakın olması ve hızlı bağlantıya geçilebilmesine imkan vermesi nedeniyle önemli jeopolitik konumunu vurgulamaktadır (Teper, s.96). Görüldüğü üzere, GRU'nun Trepper vasıtasıyla teşkilatlandığı yapılanma ve Belçika'nın üçüncü ülke operasyonu (Third Country Operation) yapılacak Almanya'ya karşı, Kızıl Orkestra'nın Avrupa'daki istasyon merkezi olarak seçilmesi kapsamlı haber toplama, hedef geliştirme, insan istihbaratı, kaynak toplama, mimleme ve coğrafi istihbarat faaliyetlerinin sonucudur. Trepper tarafından seçilen Leo Grossvogel'in önemli özellikleri olduğu görülmektedir. Leo Grossvogel'in Yahudi olması, komünist partiye olan üyeliği, akrabalarının endüstriyel ve ticari faaliyetleri olan "Au Roi du Caoutchouc" isimli şirketin sahipleri olması, bu şirketlerin de Kızıl Orkestra'nın faaliyetleri kapsamında kullanılmaya elverişli ve yetenekli Yahudi-Nazi karşıtı yöneticilerinin olması tercih sebebi olarak görülmüştür (Trepper, s.97).

Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktının imzalanması, Kızıl Orkestra'nın faaliyetlerinin belli bir süre durmasına neden olmuştur. GRU'nun yeni direktörü Kızıl Orkestra'nın yeni oluşan koşullara göre şekillenmesi gerektiği yönünde talimat vermiştir. Bu strateji Trepper tarafından eleştirilmiş savaşın kaçınılmaz olarak yakın olduğu ve bu zamana kadar kurulan alt yapıya zarar verebileceğinden, inisiyatif alınarak operasyonlara devam edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Trepper, ss.102-103). Görüldüğü üzere, Trepper'in hem bir istihbaratçı hem de bir yönetici olarak önemli özelliklere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Trepper'in geleceğe dair

isabetli analiz yapabilmesi hem teknik anlamda hem de strateji geliştirme hususlarında üst düzey bir istihbaratçı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, eleştirel bir bakış açısına sahip olan Trepper, anılarında Stalin'in Polonyalı Yahudilerin ölümüne göz yumduğunu ve Polonya Komünist Partisini tasfiye etmesini eleştirmesi, komintern ile Stalin arasındaki derin fikir ayrılığının göstergesidir (Trepper, ss.102-103).

Belçika'da, Moskova'dan gelen talimatla ajanlar için sahte pasaportlar yapılması yönünde karar alınmıştır (Trepper, s.105). Sovyet istihbarat jargonunda "ayakkabı" sahte evrakları tanımlamak için kullanılırken, bu sahte evrakları yapana ise "ayakkabı ustası" denilmiştir. Grossvogel'in yakın arkadaşı Yahudi asıllı Abraham Raichmann sahte evrak ve pasaport yapımında uzmandı (Trepper, s.105).

Kısa bir süre sonra, Belçika'ya Naziler tarafından saldırılmasıyla beraber Trepper ve Kızıl Orkestra bakımından güvenli operasyonel merkez olarak Paris seçilmiştir. Belçika'yı terk etmeden önce tahliye planının icrasından önce Trepper Belçika'daki Bulgar diplomatı arkadaşı vasıtasıyla Belçika'nın ve Fransa'nın bazı şehirlerine arabayla seyahat etmeye karar vermiştir (Trepper, s.111). O dönemde; Trepper tarafından, Bulgaristan- Nazi ilişkisi güçlü olmasından dolayı Bulgar bir diplomatın arabasıyla diplomatik dokunulmazlığını kullanarak seyahat etmesi dikkat çekmeyeceği hesaplanmıştır. Bu seyahatin sonunda, Trepper 80 sayfalık bir rapor hazırlamıştır (Trepper, s.112). Bu raporun sonucunda; yolculuk esnasında gördüklerinin Sovyetler Birliğine karşı savaşın habercisi olduğunu, Nazilerin yoğun bir hazırlık içerisinde olduğunu, zırhlı tankların geniş bir düşman hattı gerisinde konumlandığı, stratejik yerlerin bombalama hazırlığında olunduğu, ön ve arka kuvvetler arası iletişim mekanizmaları kurulduğunu gözlemlemiştir (Trepper, s.112).

Trepper, Fransa'ya sanayici Antwerp Jean Gilbert sahte pasaportla giriş yapmıştır (Trepper, s.109). 13 Haziran 1941'de Paris'te Filistin'de tanışmış olduğu komünist militan arkadaşları Hillet Katz'ı ve Leo Grossvogel'i ekibe dâhil etmiş Simexco şirketini tasarlanmış bir operasyonel kılıf olarak faaliyete açtırmış, Kızıl Orkestra için gelir elde edilerek finansman sağlanmış Katz'ın hapishaneden arkadaşı Alfred Corbin'in kümes hayvanları yem fabrikasındaki değirmenin içerisine radyo vericilerini yerleştirmiş ve radyo yayını yoluyla mesajları Moskova'ya göndermişlerdir (Trepper, ss.113-114).

Trepper'in A takımı Grossvogel, Katz ve Corbin olup diğer çalışanlar Kızıl Orkestradan haberdar değildir (ss.113-114). A takımının yakın çemberinden şirket çalışanları seçilmiş, çoğunluğu komünist militanlardan, Yahudilerden, Ruslardan oluşan tercüman, mühendis, idareci ve sekreter konumlarına yerleştirilmişlerdir(s.114). Simexco şirketinin ofis merkezi Champs-Elysees'de seçilmiş, şirketin asıl faaliyet konusu inşaat danışmanlığı ve temel güçlendirmedir (s.115).

Kızıl Orkestranın kullandığı Simexco şirketi, Alman Kara Kuvvetlerine hizmet veren Todt isimli şirketi için karaborsada bulunabilen çeşitli ürünler ve mobilyalar üretmeye başlamıştır. Alman resmi askeri birliklerin içine umulmadık bir şekilde sızma imkanı veren Todt organizasyonu şirketinin müdürleriyle Simexco şirketi çalışanları samimileşerek zamanla Nazi subaylarıyla temas kurma imkanı gelişmiş, içki masalarında önemli askeri sırlar elde edilmiştir (Trepper, ss.115-116). Bu aşamada en önemli bilgi, Todt şirketinde çalışan mühendis Ludwig Kainz'den edinilmiş, Polonya'da Alman –Rus sınırında Nazilerin Ruslara saldırı hazırlığı açığa çıkmıştır (Trepper, s.116).

Kesaris'in editörlüğünde yayımlanmış kaynakta, Kızıl Orkestra'nın Fransa'daki direktörleri ve görevleri yediye ayrılarak incelenmiştir:

1) "Andre" (Andre Grossvogel): Ekonomi ve sanayiye ilişkin bilgiler; birimin kablosuz iletişim sorumlusudur.

2) "Harry" (Henri Robinson): Fransız askeri ve siyasi çevrelerinden, Vichy şehri istihbaratından (Deuxieme Bürosu), yasadışı Komünist Parti Merkez Komitesinden ve Birleşik Krallık ve Gaullist çevresinden gelen bilgilerden sorumlu kişisidir.

3) Profesör" (Basil Maximovitch): Beyaz Rus göçmen çevrelerinden gelen bilgilerden ve Alman Wehrmacht'ın çeşitli bölümleriyle ilgili özel bağlantılardan sorumlu kişisidir.

4) "Arztin" (Anna Maximovitch): Fransız din adamlarından ve krallık çevrelerinden gelen bilgilerden; Piskopos Chaptal ile özel temasa sahiptir.

5) "Simex" (Alfred Corbin): Alman idari departmanlarından ve firmalarından gelen bilgilerden ve organizasyonun finansmanından sorumludur.

6) "Romeo" (Isidor Springer): Lyons grubunun lideri olup, ABD ve Belçikalı diplomatlarla temaslardan sorumludur.

7) "Sierra" (Victor Sukolov): Marsilya grubunun lideri olup General Darlan ve Giraud adlı kişilerin çevresindekilerden gelen bilgilerden; Fransız yetkililer ve idari departmanlarla temaslardan sorumlu kişidir (Trepper, ss.116-117).

Kızıl Orkestra Fransa'da Paris dışında önemli şehirlerden önemli bilgiler edinmiştir. Savaş atmosferinde, önemli devlet sırları açığa çıkmış; İtalya, İspanya ve Vatikan'la oynanan diplomatik oyunlar, ateşkes anlaşmasının şartları gereği Alman ordusunun bakım masraflarını Vichy şehir idaresinin üstlendiği ve Nazilerin Fransızlara yüklediği ağır muhasebe durumu hakkında bilgiler edinilmiştir (Trepper, ss.116-117).

Trepper; Komünist Parti temsilcisi Michel aracılığıyla direniş örgütleriyle bağlantılar kurmuş, (Trepper, ss.116-117) demiryolu çalışanlarının örgütlenmesi sayesinde Alman birliklerinin Fransa'daki hareketleri hakkında tam bilgiye sahip olmuş, yakın temasta bulunduğu büyük sanayi merkezlerindeki göçmen işçiler askeri üretimle ilgili değerli bilgiler göndermiş, Trepper'in deyimiyle oldukça iyi konumlanmış bazı ajanlar tükenmez bilgi kaynakları sunmuştur (ss.116-117). Normal şartlarda, Sovyet istihbarat servisleri ile yerel Komünist Parti arasında resmi bir ilişki olmazdı, ancak acil durumlarda Sovyet istihbarat servisleri başka ülkelerdeki yerel Komünist Parti örgütlenmelerine başvurmak zorunda kalmıştır (Kesaris,s102).

Örneğin; Trepper anılarında insan istihbaratını nasıl kullandıklarını şöyle anlatmıştır: " Michel'in 1940'ın sonunda Kızıl Ordu için çalışmak isteyen Beyaz Rus göçmeni olarak Trepper'e tanıttığı Baron Vasily de Maximovich (Trepper, s.117) iki dünya savaşı arasındaki dönemin ilginç bir ürünü olup, Çarlık ordusunda general olan babası, imparatorluk sarayının saygın kişilerinden biriydi. Ekim Devrimi sırasında Vasily ve kız kardeşi Anna Rusya'dan ayrılarak Fransa'ya yerleşmiş, Vasily Ecole Centrale'ye girmiş ve mühendis olmuştu. Savaş ilan edildiğinde, Fransa'da yaşayan diğer birçok yabancı gibi o da yetkililer tarafından şüpheli ilan edilmiş ve Vernet'teki bir kampta gözaltına alınmıştı. Mütarekeden bir gün sonra, Dr. Hans Kuprian liderliğindeki bir Alman delegasyonu Üçüncü Reich'a işçi almak üzere

Vernet'teki kampa gittiğinde kader Vasily'e elini uzatmıştı. Kuprian, Vasily'le ilgilenmiş ve onu serbest bırakıp Hotel Majestic'teki personel karargâhında çalışan bazı memurlarla tanıştırmıştı. Kuprian, Beyaz Rus olan Maksimovich'in kesin bir anti-komünist olması gerektiğini varsaymıştı. Vasily Majestic Oteli'ne serbestçe gelip gidiyor ve gözlem yapıyordu. Hiç şüphe yok ki Almanlar, "kendisine faydalı olabileceği" umuduyla onu serbest bırakmışlardı (Trepper, s.117)".

Baron Vasily de Maximovich ,Kuprian'ın sekreteri Anna-Margaret Hoffman-Scholz evlenmiş ve çok geçmeden Anna Margaret Hoffman-Scholz, Üçüncü Reich'in(Hitler yönetiminin) Paris "büyükelçisi" Otto Abetz için çalışmaya başlamıştır. Almanların Paris Büyükelçiliğindeki önemli bilgiler edinilmiş ve gizli belgeler sevkiyat şeklinde Moskova'ya gönderilmiştir(Trepper, s.117).

Billeron'da bir klinik işleten psikiyatrist Vasily'nin kız kardeşi Anna Maksimovich'in hastaları arasında, Üçüncü Reich'in insan gücünden sorumlu olan Sauckel Örgütü'nün başkanının sekreteri Kaethe Voelkner adında otuz beş yaşında genç bir Alman kadından Alman endüstrisinin insan gücü ihtiyaçları ve Üçüncü Reich'in ekonomik sorunları hakkında ilk elden bilgi almaya başlanmıştır (Trepper, s.117-118).

Trepper, ayrıca özel bir teknisyen takımı görevlendirerek, Hotel Lutetia'nın telefon hatlarındaki izleme panosu vasıtasıyla Paris Abwehr'in karargâhın dinletmiş ve bu sayede yönetmen Moskova, Paris'teki Alman karşı casusluk grubu ile Berlin'deki merkez ofisi arasındaki konuşmaların transkripsiyonlarını ele geçirmiştir (Trepper, s.118).

Kızıl Orkestra'nın kullandığı yöntemler arasında daha az teknik ama aynı zamanda çok etkili olan başka bir araştırma yöntemi, Nazi ordusunun uğrak yeri olan Paris gece kulüplerinde fahişelerin istihbaratta araç olarak kullanılmasıdır (Trepper, s.118-119). Her gün yüzlerce Alman askeri savaşın cehennemini unutmak için Paris'e gelmesiyle, içki yardımıyla muhbirlerin Alman askerleri belirli barlara yönlendirilmiş ve içki içirilerek konuşturulmuştur (Trepper, ss.118-119). Trepper; klasik bir yöntem olarak kabul ettiği bu stratejisini, Nazi tümenlerinin gücü, kayıpları, ikmal sorunları, birliklerin morali ve diğer konular hakkında pek çok kritik öneme sahip bilgilere ulaştıklarının vurgulamıştır (Trepper, s.119).

Belçika'da Kızıl Orkestra'nın kullandığı Simexco şirketinin direktörü Kent üst düzey Alman askeri personeliyle ve Alman askeri birliklerine çalışan üretici firmalarla sosyal ilişkilerini kullanarak önemli bağlantılar kurmuş ve bu şekilde büyük miktarda askeri ve ekonomik bilgiler edinmiştir (Trepper, s.119).

Kızıl Orkestra, Sovyetler Birliğinin Avrupa'da işleyen istihbarat sisteminin temel elementlerinden biriydi ama Polonya'da, Çekoslovakya'da, Romanya'da, Bulgaristan'da, İsviçre'de, İskandinavya'da ve Balkan ülkelerinde Sovyetler Birliğinin kurmuş olduğu başkaca istihbarat birimleri de mevcut olmuştur (Trepper, s.130).

Kızıl Orkestra birimi 1940- 1943 yılları arasında İkinci Dünya Savaşının dengesini değiştirecek çok önemli bilgileri edinmiştir. "Piyanistler" olarak kod adı verilen radyo operatörleri GRU'nun merkezi Moskova'ya 1500 adet mesaj göndermişlerdir (Trepper, s.130). Birinci kategorideki mesajlar düşmanın maddi kaynaklarıyla ilgili olup; genel olarak, savunma endüstrisi ilişkin ayrıntılı belgeleri, ilgili hammaddeleri, ulaşım araçlarını ve yeni silahlanma türlerini içermektedir (Trepper, s.131). Moskova'ya gönderilen, Alman T6 Tiger tanklarına ilişkin çok gizli belge ve planlar; Sovyet silah endüstrisinin paralelde karşı hamle

olarak üretilip kullanacağı Rus KV tankları için üstün özellik taşımasını sağlamıştır (Trepper, s.131). 1941 yılının sonlarında, Kızıl Orkestra; Alman Messerschmitt Şirketi'nin saatte 900 kilometre hıza ulaşmasını sağlayacak yeni motorlarla donatılmış yeni bir savaş uçağının yapımı üzerinde üç aydır çalıştığı" konusunda Moskova'ya uyarmış, buna yönelik elde edilen belgeleri, planları mikrofilmle Moskova'ya göndermiş, bu sayede birkaç ay sonra Sovyet fabrikalarından Messerschmitt'ten Rus savaş uçakları üretilmiştir (Trepper, s.131).

Moskova gönderilen ikinci kategorideki bilgileri ise askeri durum hakkında bilgi sağlamış olup, tümenlerin sayısı, yerleşimi, mevcut silahları ve saldırı planlarını içermiştir (Trepper, s.131). Trepper anılarında Moskova'ya göndermiş oldukları bir mesajı örnek olarak göstermiştir : "10 Aralık 1941 tarihli 42 Numaralı Mesaj: "Luftwaffe'nin birinci ve ikinci kademelerinde 21.500 makine var, bunların 6.258'i nakliye için hazır; 9.000 uçak şu anda doğu cephesinde." "Kasım '41 - Kaynak Suzanne: Alman Genelkurmay Başkanlığı, Rostov - Izyum - Kursk - Orel - Briansk - Novgorod - Leningrad'dan geçen hattın tüm kış boyunca tutulmasını önerdiler." (Trepper, s.131). Moskova merkeze gelen tüm materyaller önce şifre çözme bölümünden geçerek, ardından askeri ve siyasi uzmanlar tarafından taranıp kontrol edilmiş ve bilgiler farklı kaynaklardan(Kızıl Orkestra'nın dışındaki birimlerden) gelen diğer verilerle harmanlanarak teyit edilmiştir (Trepper, s.132).

Trepper, Belçika ve Fransa ekibini kurmuş ve doğrudan Almanya grubuyla temas etmemiştir. Ancak Kızıl Orkestra'nın en önemli istihbarat edinen birimi Almanya ekibidir. Kızıl Orkestra'nın bu ekibi "Schulze-Boysen ve Harnack" olarak adlandırılmıştır. Nelson'a göre, arşiv kayıtları dikkate alındığında Kızıl Orkestra'nın Almanya kolunun üyelerinin hepsinin komünist olmadığı (Nelson, s.326) ve komünist olan genç üyelerinin de ajanlık faaliyetlerinden haberdar olmadığını vurgulamaktadır (Nelson, s.217) İlk olarak Yahudilerden oluşan bir direniş grubunun faaliyetleri Reich'in başkentinde gözden kaçmamış, posta kutularına konulan broşürler; duvarlara asılan posterler; bir gazetenin yayınlanmasıyla faaliyetleri hız kazanmıştır (Trepper, s.123). Almanya'da Schulzen-Boysen ve Harnack grubunun faaliyetleri propagandayla da sınırlı değildi: Yahudiler ve mahkumlar için kaçış yolları oluşturulmuş, yabancı işçilerle temaslar kurulmuş ve çok sayıda işletmedeki gizli gruplar savaş üretimini sabote etmiştir (Trepper, s.123).

Schulze-Boysen, 1941 yılına kadar Sovyet İstihbaratı ile tam temasa geçmemiş olup, 1936 gibi erken bir tarihte, İspanya'daki Uluslararası Tugay'a sızan Nazi ajanlarının bir listesini Sovyet Büyükelçiliğine gönderdiğinde Moskova'ya elini uzatmış ve ayrıca Polonya'nın işgalinden birkaç gün önce Schulze-Boysen, Wehrmacht'ın saldırı planlarını Berlin'deki Polonyalı bir irtibat görevlisine iletmıştır (Trepper, s.123).

1936'da Schulze-Boysen, Prens Philippe von Eulenburg'un torunu Libertas Haas-Heye ile evlenmiş, aile dostlarından biri Mareşal Hermann Goering yardımıyla, Üçüncü Reich rejimi altında en gelişmiş askeri araştırmaların yürütüldüğü, kendi adını taşıyan enstitüye göndermiş, bu sayede Schulze-Boysen hızlı ilerleme kaydetmiş ve savaş başladığında Schulze-Boysen Luftwaffe'de kilit bir pozisyona erişmiştir (Trepper, s.122). Kendisini her zamankinden daha fazla direniş faaliyetlerine adanmış, 1939'da o ve takipçileri Arvid Harnack'ın grubuyla güçlerini birleştirmiştir (Trepper, s.122).

Arvid Harnack, iktisatçı olup Wisconsin Üniversitesi'nde Rockefeller üyesi olmuştur(Nelson, ss.6-7). Arvid Harnack; akademisyen bir aileden geliyordu, felsefe diplomasına sahipti ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomi eğitimi almış, oradayken edebiyat

profesörü Mildred Fish ile tanışmış ve evlenmiştir (Trepper, s.122). Almanya'ya döndüğünde Maliye Bakanlığı'nda çalışmaya başladı ve 1936'da Sovyet İstihbaratı kendisine yaklaştığında zaten çok önemli bir pozisyondaydı (Trepper, s.122).

Harro Schulze-Boysen, tanınmış bir askeri ailenin çocuğu olup öğrencilik yıllarında gazetecilik yapmış, Nazilerin yönetimi ele geçirmesinden önce Luftwaffe'ye katılmış ve burada hava kuvvetleri istihbarat bölümünde çalışmıştır (Nelson, s.8). Düşmanlıkların ilanının ardından Harro Schulze-Boysen, büyük miktarda bilgi toplamak için Luftwaffe'deki konumundan yararlanmış, ordu hava kuvvetlerinde eğitim veren üçüncü subay grubunun başkanı Albay Erwin Gehrts ona yardım etmiş, Messerschmitt fabrikalarından Johann Graudenz'den; Hitler gençlik hareketinin eski bir üyesi olan ve Dr. Vauck'dan gönderilen mesajları çözen grupta çalışan Horst Heilmann'den, Sovyet cephesinin arkasında faaliyet gösteren paraşütçüler bölümünün şefi ve olan Herbert Gollnow'dan kişisel ilişkilerini kullanarak Nazilerin savaş planlarına ilişkin önemli bilgileri çalmıştır (Trepper, ss.123-124). Arvid Harnack'a gelince, onun askeri üretim de dahil olmak üzere en gizli endüstriyel planlara erişimi vardı (Trepper, s.124). Kızıl Orkestra'nın Almanya kolunun kadın üyelerinin meslek çeşitliliği istihbarat edinmeyi kolaylaştırmış ve insan istihbaratının önemini göstermektedir. Kızıl Orkestra'nın Almanya biriminin kadın üyelerinin profesyonel olarak icra ettikleri meslek türleri şöyleydi: Doktorlar, üniversite öğretmenleri, gazeteciler, çevirmenler, senaryo yazarları, kütüphaneciler, hemşireler, avukatlar, dansçılar, aktrisler, sanatçılar, fotoğrafçılar, yazarlar, stenograflar ve mankenler (Brysac, s.376).

Hitler, Barbarossa Operasyonu olarak bilinen, 18 Aralık 1940'ta Hitler 21 Numaralı Direktifi imzalamış ve bu direktifte şunlar yazılmıştır : "Alman silahlı kuvvetleri, Büyük Britanya'ya karşı savaş bitmeden Sovyetler Birliği'ni bir Blitzkrieg (yıldırım harbi) yoluyla yenmeye hazır olmalı" (Trepper, s.125). Diğer kaynaklarda da Barbarossa Operasyonu'nun hem Trepper hem de Schulze-Boysen ekibi tarafından Moskova'ya bildirildiği belirtilmiştir (Brysac, s.279), (Andrew&Gordievsky, s.257), (Nelson, s.201), (Murphy, ss.68-69). Haziran 1940'ta, halen Proskurov'un başkanlığını yaptığı Sovyet Askeri İstihbarat Teşkilatı, Avrupa'da meydana gelen olaylara ilişkin iki istihbarat raporu hazırlamış olup, bunlardan biri Wehrmacht'ın Fransa'daki başarılarına ilişkin Alman görüşünü yansıtmış diğeri ise Fransa'nın yenilgisinden sonra Hitler'in ne yapacağına dair ilk göstergeyi sağlamıştır (Murphy, s.62). ABD istihbarat servisleri de konuya ilişkin mesajların şifrelerini kırarak Hitler'in Sovyet Birliği işgal planının istihbaratını önceden edinmiş ve Başkan Roosevelt de Sovyetler Birliğine bilgi verilmesini emretmiştir (Murphy, s.146).

Richard Sorge da ayrıca edindiği “Moskova'yı sınır boyunca 150 Alman tümeninin toplandığı “ bilgisini temel alarak Moskova merkezi hemen uyarılmış; onlara direktifin bir kopyasını iletmıştır (Trepper, ss.125-126). 1941 yılının başında, Schulze-Boysen Merkeze planlanan operasyonla ilgili kesin bilgiler göndermiştir. Bu mesaj şu bilgileri içermiştir: “Leningrad, Kiev ve Vyborg'un yoğun bombardıman planları; ilgili tümenlerin sayısı - Şubat ayında, Fransa ve Belçika'dan çekilip doğuya gönderilen tümenlerin tam sayısı. Trepper; 1941 Mayıs ayında Vichy'deki Sovyet askeri ataşesi General Susloparov aracılığıyla Alman generaller tarafından önerilen saldırı planını göndermiş ve orijinal tarihini de not düşmüştür (Trepper, s.126). Bu bilgilere sahip olanlar yalnızca Sovyet istihbarat servisleri değildi. 11 Mart 1941'de Roosevelt, Rus büyükelçisine Amerikan ajanları tarafından Barbarossa Harekatı için toplanan planları vermiş, 10 Haziran'da İngilizler de benzer bir bilgi yayınlamış, Polonya ve Romanya'daki sınır bölgesinde çalışan Sovyet ajanları, birliklerin

yoğunlaşması hakkında ayrıntılı raporlar vermiştir(Trepper, s.126). Kızıl Orkestra'nın edinmiş olduğu istihbaratlar, Hitler Almanya'sının askeri potansiyeli, silahlı kuvvetlerin kesin sayısı, silah miktarları ve Wehrmacht komutanlarının stratejik planları hakkında doğru bilgiler vermiş ve bu bilgilerin tamamının doğruluğu teyit edilmiştir (Trepper, s.127).

Hitler ve generallerinin sözleri Schulze-Boysen grubunun üyeleri tarafından stenografi kullanılarak kaydedilmiş ve böylece Sovyet Genelkurmay Başkanlığı, Wehrmacht'ı(Alman Kara Kuvvetleri) püskürtmeyi başaran karşı saldırıya hazırlanmak için saldırının her ayrıntısından zamanında haberdar edilmiş ve bu yöntemle, Kafkasya'ya yönelik saldırı konusunda da Moskova'yı dokuz ay önceden bilgi ulaştırılmıştır (Trepper, s.134). 12 Kasım 1941'de Moskova Merkeze şu mesaj gönderildi: "Plan III, Kafkasya Hedefi, başlangıçta Kasım ayı için planlanmış olup, 1942 baharında gerçekleştirilmesi planlanmıştır, birliklerin yerleştirilmesi 1 Mayıs'a kadar tamamlanacaktır. Bu amaca yönelik toplam lojistik çaba etkili olacaktır. Şubat ayında, Kafkasya'ya saldırı için konuşlanma üsleri: Losowaia - Balakliya - Chuguyev - Belgorod - Achtyinka - Krasnograd Karargah: Kharkhov"(Trepper, s.134).Kızıl Orkestra; 12 Mayıs 1942'de özel bir kuryeyle(canlı postayla) taarruzun ana unsurları hakkında tüm bilgileri içeren mikrofilmi Moskova'ya göndermiş, Ağustos ayında Bakü ve petrol kuyularını elinde tutmak için Kafkasya'nın tamamı işgal edileceği ve saldırının ana hedefinin Stalingrad olduğu bilgisi iletilmiştir (Trepper, s.134). Bu nedenle 12 Temmuz'da Stalingrad cephesi için General Timoşenko komutasında bir ordu yüksek komutanlığı oluşturulmuş, pusu kurulmuş ve Wehrmacht (Alman Kara Kuvvetleri)'in tuzağa düşmesi sağlanmıştır (Trepper, s.134).

Kızıl Orkestranın, savaş çıkınca radyo yayını yoluyla mesaj gönderme bağlantısı kesilmiştir ama mesaj iletmenin tek yolu radyo yayını olmadığı için başkaca yöntemler devreye sokulmuştur (Trepper, s.134). Limanları, tahkimatların şemalarını, askeri haritaları, organizasyonları, askeri hizmetleri, komuta zincirlerini içeren şemaları ve belgeleri görünmez mürekkeple ve mikrofilmle düzenlemişlerdir (Trepper, s.135). Haziran 1941'e kadar Fransa'da toplanan materyallerin çoğu Vichy'deki Sovyet askeri ataşesi Susloparov aracılığıyla gönderilmiştir(Trepper, s.135). Diğer bir yöntem ise, yataklı vagona yer ayırtarak vagondaki kompartıman içine elektrik lambasının vidası sökülerek, mikrofilmin saklandığı dolma kalemi içine yerleştirilmiş, tren bileti satın alınarak vagon yolcusun trene binmemiş, tren yataklı vagonu boş kalarak seyahat başlamış, daha sonra Alman polisi kompartımanı açmış, boş olduğunu görmüş, yolculuk devam etmiş ve varış noktasındaki ajanın yalnızca bilgi deposuyla birlikte kalemi alması gerekmiştir (Trepper, s.135).

Kızıl Orkestra açısından insan istihbaratı ilk sırada yer almıştır. Bu şekilde önemli bağlantılar kurup savaşın gidişatını değiştirecek istihbarat edinmişlerdir. Örneğin, Kızıl Orkestranın; Berlin ve Brüksel arasındaki bağlantılarından biri, Hitler'in metresi Eva Braun ve Nazi ileri gelenlerinin eşlerinin kıyafet satın aldıkları Salon De Couture'de manken Ina Ender'di (Trepper, s.135). Başka bir örnek ise, Belçika Ticaret Odası'nın Paris bürosunun bir çalışanı olan Simone Pheter, Paris ile Brüksel arasında mesajların iletilmesi görevini üstlenmiş, belgeleri Brüksel'deki Menkul Kıymetler Borsası'ndaki muhbire göndermiş ve iletmiştir (Trepper, s.135). Ayrıca Kızıl Orkestra tarafından sınır çizgisini aşan tren kondüktörleri ve İskandinavya'ya geçiş yapan gemilerdeki denizcileri de kullanılmıştır (Trepper, s.135).

Trepper sahip olduğu özelliklere değinirken bir istihbaratçının nasıl olması gerektiğine de anılarında değinmiştir. Belçika’da Trepper Kanadalı işadami “Adam Mikler” sahte pasaportla hareket etmiştir (Trepper, s.140). Trepper, kendisine ilişkin hususları şöyle ifade etmektedir “Görünmez gibi davranarak değil, normal yaşayarak fark edilmeden geçmek altın kuraldı. Bunda kapak belirleyicidir. Temsilci "harekete geçmemeli", "olmalı". Brüksel’de sadece Adam Mikler kimliğini üstlenmekle kalmadım, Adam Mikler oldum. En dikkatli ve ısrarcı gözlemci bile benim hayatımla borsada ya da bir restoranda tanıştığım hiçbir iş adamının hayatı arasında hiçbir fark göremezdi. Kalıba uymak, geldiğiniz ülke, içinde bulunduğunuz sosyal çevre ve icra ettiğiniz meslek hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmanız gerektiği anlamına geliyordu. Yani Adam Mikler Quebec’ten miydi? Montreal’in cazibesi hakkında saatlerce konuşabilir ve meraklı zihinleri şaşırtabilirdim” (Trepper, s.140).

Trepper’in telefonda konuşurken nasıl hareket ettiğini ve kodlama kullandığını yansıtmak Kızıl Orkestra’nın faaliyetlerinin bir kısmının içeriğinin anlaşılması bakımından önem teşkil eder. Trepper anılarında, telefonda hiçbir şey söylememeyi kural haline getirdiklerini ifade etmiştir (Trepper, s.143). Ayrıca, Trepper telefonda kullandıkları kodlamaya anılarında şu şekilde yer vermiştir : “Bir radyo yayın oturumundan sonra (radyo yayını yöntemiyle kodlu, şifreli mesaj gönderme) sık sık olayın gerçekleştiği daireyi veya villayı arardım. Tanıdık sesin cevabını duyar duymaz telefonu kapatıyordum, bu da her şeyin yolunda olduğu anlamına geliyordu. Ayrıca bir kod sistemi de kullandım: "Merhaba, Mösyö X orada mı yaşıyor?" "Hayır, yanlış numarayı aradınız." "Açık" - yani kodu çözülmüş - her şeyin normal gittiğini gösteriyordu. Telefonda konuşmamız kesinlikle gerekliyse, daima ters dil kullanırdık: "Paris’ten ayrılıyorum", "Paris’te kalıyorum" anlamına geliyordu; "Pazartesi döneceğim", "Cumartesi orada olacağım" anlamına geliyordu. Hiçbir zaman doğru günü veya günün saatini vermedik” (Trepper, s.143).

Nazilerin, Kızıl Orkestra’nın yayını kodlamalarını çözmeye başlaması zaman almıştır (Nelson, s.234). İlk önce, Belçika ağı deşifre olmuştur (Trepper, s.151). Almanya’da Schulze-Boysen ekibinin de açığa çıkmasıyla 1942 yılının Mart ayında 139 kişi tutuklanmıştır (Brysac, s.9). Reich Güvenlik Dairesi (RSHA, Reichssicherheitshauptamt, Reich Security Main Office) bünyesinde Naziler özel bir birim kurarak Kızıl Orkestra’ya ilişkin soruşturma başlatmışlardır (Brysac, s.330). Abwehr Yabancı(Dış) İstihbarat şefi Walter Friedrich Schellenberg, anılarını yazmış olduğu “Hitler’s Secret Service” isimli kitabında, Rus Kızıl Orkestra casusluk grubunun kendileri tarafından faaliyetlerinin tespit edilip açığa çıkartılmasından sonra, Alman istihbarat servislerinin tümünün özgüven kaybı yaşadığını ve sonuç olarak ilgili birimlerin olan bu güveni asla geri kazanamadığını yazmıştır (Schellenberg, s.196).

Otto kod isimli Büyük Şef Leopold Trepper, dışişinin muayenehanesinde Paris’te yakalanmıştır(Kesaris, s.123). 5 Aralık 1942’de Trepper, Abwehr’den Henry Friedrich Piepe ve Gestapo’dan Karl Giering tarafından tutuklanmış ve Gestapo raporlarına göre Trepper tüm ekibine ihanet etmiş ve Naziler tarafından çifte ajan olarak kullanılmıştır (Kesaris, s.369). 24 Mart 1943 tarihli bir Abwehr raporuna göre ise, Trepper’in Polonyalı yetkililer tarafından örgüt liderlerinden biri olarak tekrar tutuklandığını ve hapse atıldığını belirtmektedir (Kesaris, s.373). Trepper’in yolculuğu başka Sovyet generalleriyle birlikte yatmış olduğu Moskova Lubyanka hapishanelerinden, Polonya’ya uzanmış ve son durak olarak ise İsrail’de yaşamaya başlamıştır (Trepper, ss. 372-398).

Sonuç olarak, bu çalışmada Kızıl Orkestra'nın yapısı açık kaynaklar kullanılarak incelenmiştir. Günümüzdeki tablonun yorumlanmasına katkı sağlaması bakımından istihbarat tarihi önem taşımaktadır. Bu kapsamda, açık kaynak istihbaratının önemini vurgulamak gerekir. Geleneksel olarak, istihbaratın büyük bir kısmı açık kaynaklardan elde edilmiştir (Bural, s.88). Doğru yorumlandığında, açık kaynak istihbaratı bir gizli ajan kadar ya da bir teröristi takip eden insansız hava aracı kadar faydalı olabilmektedir (Bural, s.90). İkinci Dünya Savaşı döneminde Nazilerle Sovyetler Birliği arasındaki istihbarat toplama rekabeti ve istihbarat savaşı hakkında bilgileri toplamak ve analiz etmek günümüzdeki atmosferin yorumlanması bakımından önem taşır. GRU'nun organize ettiği Kızıl Orkestra Hitler'in Barbarossa Harekatını önceden haber alacak derecede başarılı bir şekilde inşa edilmiştir. Dolayısıyla GRU'nun Avrupa'da bu derece başarılı faaliyet gösteren bir birimi kurması ve yönetmesi üzerinde analiz çalışmaları yapılması gerekmektedir. Alman-Sovyet Saldırmazlık Anlaşmasına çok güvenen Stalin ve generalleri Hitler'in Sovyetler Birliğine saldırı planı hazırladığı ve eyleme geçeceği bilgisini ilk önce dikkate almayarak savaşın yakın olduğunu kanıtlayan tüm belgelerin, İngiliz kaynaklarından gelen çifte ajanların yaratıcı ve yanıltıcı bilgileri olarak nitelendirmişlerdir (Trepper, s.127). Buna rağmen, geç de olsa Sovyetler Birliği gerekli önemleri almıştır. Kızıl Orkestra'nın en çok ve etkili kullandığı istihbarat türü insan istihbaratıdır. İnsan istihbaratı, eğitilmiş bir kişi tarafından, hasım tarafın niyeti, teşkilatı, gücü, eğilimleri, taktikleri, teçhizatı, personeli ve yeteneklerini belirlemek amacıyla şahıslardan ve şahısların erişebildiği ilgili belgelerden ve medya kaynaklarından bilgi toplanmasıdır (Bural, s.76).

Günümüzde de insan istihbaratının önemini küçümsemek gerekir. Teknik istihbaratın temelini insan istihbaratından geçtiği göz ardı edilmemelidir. Sovyetler Birliğinin Nazilere karşı savaşı kazanmasında Yahudi faktörü yadsınamaz. Lenin'in Yahudi kökenleri, Karl Marx'ın Yahudi olması ve Nazilerin Yahudilere karşı olan tutumu Yahudi faktörünün Stalin tarafından hasımlarına karşı bir enstrüman veyahut bir silah gibi kullanmasına sebebiyet vermiştir. Trepper'in “ Komünist oldum çünkü bir Yahudi'ydim” sözleri kapsamlı yorumlanmalıdır (Trepper, s.69). Bu çalışmada, bir komünistin militan olarak nasıl yetiştiği, sokaktaki ve komünist parti içindeki gelişimi ve Sovyetler Birliği'nin istihbarat servisleri tarafından kolay bir enstrüman olarak kullanıldığı gösterilmiştir. Sovyetler Birliğinin güvenlik çıkarlarına hizmet eden Filistin Komünist Partisinden, Polonya Komünist Partisine, Fransız Komünist Partisine ve benzerlerine ve oradan da Moskova'ya uzanan yoldaşlığın ve komünist kardeşliğinin Stalin tarafından nasıl kullanıldığı araştırmacılar ve akademisyenler tarafından kapsamlı bir şekilde tekrar irdelenmelidir. Bu çalışmayla; özellikle, Stalin döneminde, Sovyetler Birliğinin istihbarat ağının Sovyetler Birliğinin sınırları dışında nasıl işlediğinin analiz edilerek “Kızıl Orkestra” gibi birimlerin çalışma şeklinin ve faaliyetlerinin etüt edilmesi günümüzdeki hadiselerin yorumlanmasıyla araştırmacılara katkı sunacaktır. Genel anlamda, savaş veya barış zamanlarında hasımların niyetlerinin anlaşılması bakımından istihbaratın önemi büyüktür. Ayrıca günümüzde insan istihbaratının önemini kaybettiği yanılgısına düşmemek gerekir. İsabetli akademik çalışmalara konu olan İstihbarat Tarihinin incelenmesi ve günümüzdeki gelişmelerle bağlantısının irdelenmesi karar alıcılara katkı sağlayacaktır.

Zira “İyi istihbarat bir komutanın elindeki en iyi silahtır” (Daysal, s.6).

Kaynakça

- Andrew,C., & Gordievsky,O. (1991). KGB Inside The Story. Harper Perennial.
- Ateş, H. (2016). 100'üncü Yılında Büyük Zafer Kut'ül Amare Anısına İstihbarat Konferansları. Detay Yayıncılık.
- Brysac, S.B. (2000). Resisting Hitler Milred Harnack and Red Orchestra. Oxford University Press.
- Bural, E.B. (2022). Toplama Disiplini Ve Güncel Gelişmeler. In C.K. Demir & S.Yenal (Eds.), İstihbarat Çalışmaları (pp.71-105).
- Collins. (2024). Kapelle. Retrieved 21April,2024, from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/german-english/kapelle>
- Chavkin, B.L. (2017). Germanskij Nacional-socializm İ Antigitlerovskoe Soprotivlenie. Scientific Press. (in Russian).
- Chavkin, B.L. (2014). Rossia İ Germania, 1900–1945. Spletenie İstorii. Novyj Hronograf.(in Russian).
- Daysal, M. (2022). Baş Editör'den - Askeri İstihbaratın Temeli: İyi İstihbarat Bir Komutanın Elindeki En İyi Silahtır. İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi,1(1), ss. I-VII.
- Kesaris, P.L.(Ed.). (1979). The Rote Kapelle The CIA's History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1936-1945. University Publications of America.
- Ljubin, V.P. (2015). Chavkin B.L.Rossia İ Germania, 1900–1945. Spletenie İstorii. – M.: Novyj hronograf, 2014. Institut Naučnoj İnformacii Po Obşestvennym Naukam RAN. (in Russian).
- McClellan, W. (2023). Revolutionary Exiles: The Russians in the First International and the Paris Commune. Routledge.
- Murphy, D.E. (2005).What Stalin Knew the Enigma of Barbarossa. Yale University Press.
- Nelson, A. (2009). Red Orchestra: The Story of the Berlin Underground and the Circle of Friends Who Resisted Hitler. Tantor Audio; MP3 - Unabridged CD edition
- Perrault, G. (1970). The Red Orchestra The Anatomy Of Thr Most Successful Spy Ring Of World War 2. Pocket Books.
- Pringle, R.W. (2006). Historical Dictionary of Russian and Soviet Intelligence. Scarecrow Press.
- Prokhorov, A.M. (1987) Krasnye. Sovetskij Enciklopedičeskij Slovar' (4th Edition). (in Russian).
- Schellenberg, W. (1956). Hitler's Secret Service (The Labyrinth). Harper & Row.
- Trepper, L. (1977). The Great Game Memoirs Of The Spy Hitler Couldn't Silence. McGraw-Hill
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (1986). Kızıl. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vashkau N.E. Book Review: Havkin, B. L. German National Socialism and the Anti-Hitler Resistance[Text] / B. L. Havkin. – M. : Izd-vo KMK, 2017. – 377 p., 23 Applied Sheets. Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 4, Istoriya. Regionovedenie. Mezhdunarodnye otnosheniya [Science Journal of Volgograd State University. History. Area

Studies.International Relations], 2018, vol. 23, no. 1, pp. 206-209. (in Russian). DOI: <https://doi.org/10.15688/jvolsu4.2018.1.21>

Yazar Hakkında

Ali Hazer DENİZ

ALİ HAZER DENİZ

EĞİTİM:

Belarus Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Yüksek Lisans (2022 Mezunu)

“Tez Konusu: 21.Yüzyılın Başlangıcında Türkiye-Rusya İlişkileri”

Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi (2009)

MESLEKİ BİLGİLER:

2011 yılında Ankara Barosuna kayıt oldu. 2011-2020 yılları arasında enerji, inşaat, turizm üzerine faaliyet gösteren şirketlerde sözleşmeli-sigortalı avukat olarak çalışmış ve danışmanlık yapmıştır. 2023 Ocak ayından itibaren serbest avukat olarak çalışmaktadır. Ankara Barosu ve Türkiye Barolar Birliğinin düzenlemiş olduğu, Enerji Piyasaları ve Hukuku, Adli Yardım Göç ve İltica Hukuku, Ceza Muhakemesi Hukuku ve Yabancı Uygulamaları, Türk Ceza Mevzuatı ve Uygulamaları ve Türk Enerji Hukuku eğitim ve seminerlerine katılmış ve eğitim sertifikaları almıştır.

TELİF HAKKI

Ankara – TÜRKİYE, 2023 © TERAM

Bu yazıda yer alan görüşler yazarın şahsi görüşleri olup, Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM) Derneği'ne mal edilemez.

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları, Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM)'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Atıf için aşağıdaki bilgiler kullanılabilir.

ATIF İÇİN:

Deniz, A.H. (2024). *Kızıl Orkestra*. Erişim tarihi: xx.xx.xxxx., <https://www.teram.org/Icerik/kizil-orkestra-250>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

e-posta: teramarastirmamerkezi@gmail.com